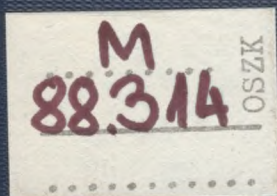

HERCZEG FERENC

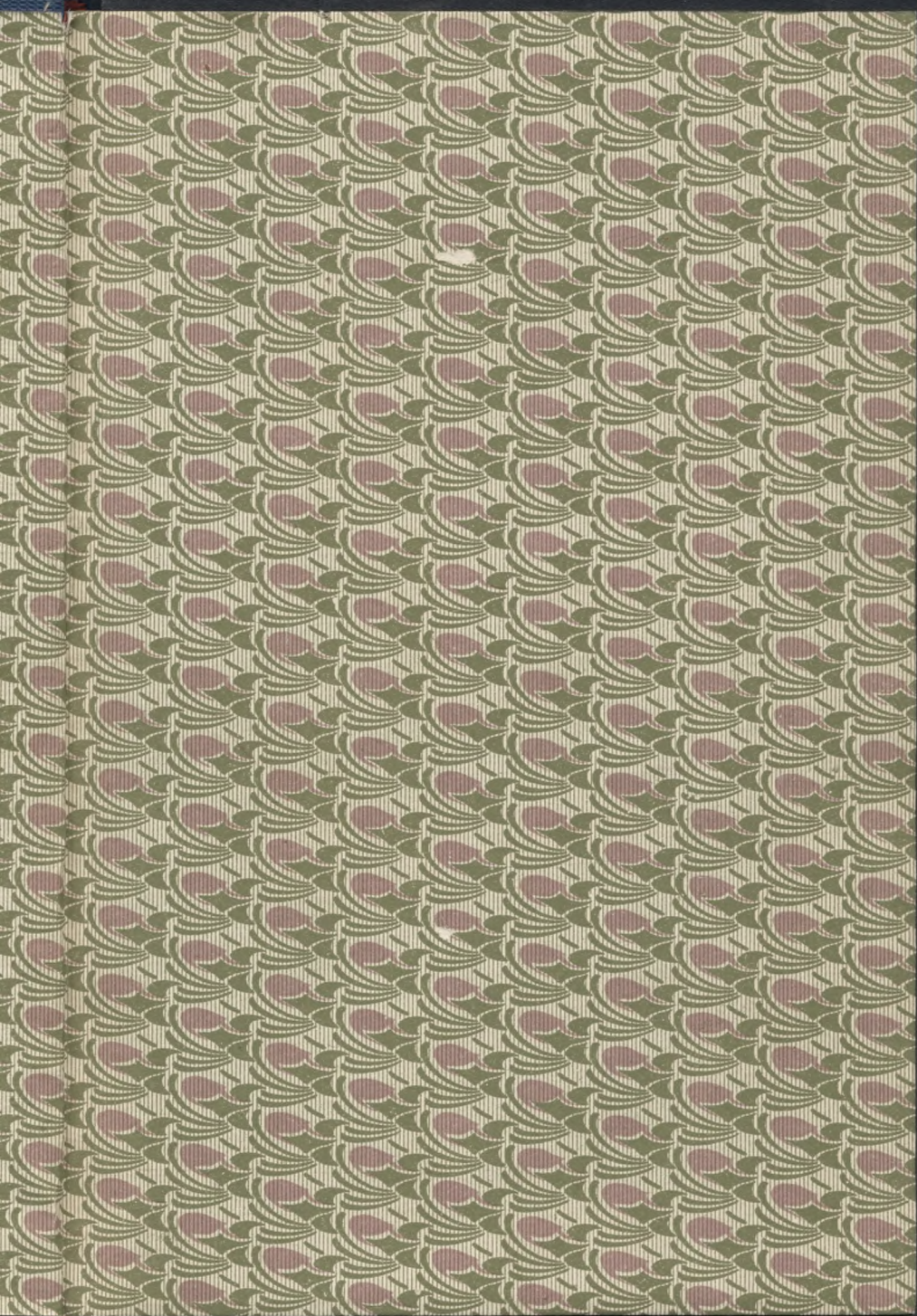

A H Í D

10 —

~~ERM~~ 1925. XII. 24
Erményes

A HÌD

SZINJÁTÉK 4 FELVONÁSBAN

IRTA:
HERCZEG FERENC

BUDAPEST
SINGER ÉS WOLFNER IRODALMI INTÉZET R.-T.
KIADÁSA

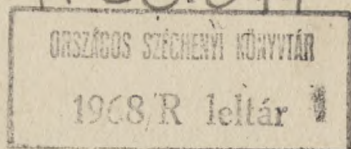

Fentartunk minden jogot, az előadás és a fordítás jogát is.

Copyright by Singer & Wolfner, Budapest 1925.

M 88.314

Budapesti Hírlap nyomdája

Az I. felvonás szereplői:

A nádor
Széchenyi István gróf
Zichy Károly gróf
Crescencia
Grassalkovich herceg
Ádámházy gróf
Wesselényi Miklós báró
Mérey consiliarius
Hell kamarás
Draskóczy adjutáns
Havranek ezredes
Gáspár huszár

Történik: József nádor dolgozószobájában

A II. felvonás szereplői:

Széchenyi István gróf
Crescencia
Kossuth Lajos
Wesselényi Miklós báró
Kovács szolgabíró
Csajághy táblabíró
Sütő kanonok
Farkas
Schlamadiner
Salamon
Lenke
Kamilla

Miska vármegyei hajdu. A korcsmáros leánya. Egy matróz.
Egy gránátos. Egy parasztleány. Egy lovász. Hat jurátus.
Gyermekek.

Történik: egy budai kirándulóhelyen.

A III. felvonás szereplői:

A nádor
 Sándor Móric gróf
 Leontine
 Széchenyi István gróf
 Crescencia
 Wesselényi Miklós báró
 Viki gróf
 Egon őrgróf
 Rudi báró
 Miklós herceg
 Pali gróf
 Poldi hercegnő
 Káti grófnő
 Nelli grófnő

Arszlánok. Delnők. Hajduk és lakájok.

Történik: Sándor Móric gróf budai palotájában.

A IV. felvonás szereplői:

Széchenyi István gróf
 Crescencia
 Kossuth Lajos
 Batthyány Lajos gróf
 Balogh Pál dr.
 Szánthó káplán
 Béni

Történik: Széchenyi gróf pesti lakásában.

ELSŐ FELVONÁS.

A nádor dolgozószobája a budai várban. Kisebb-fajta fehérstukkós terem. Hátul főbejárat. Balfelől ajtó a nádor lakásába. Jobbfelől ablak. Az ablak előtt íróasztal. Balfelől, az ajtó előtt, kandalló. A kandalló körül félkörbe állított ülőbútorok. A falon Mária Terézia nagy képe.

Nádor, a nádorhuszárok ezredesi egyenruhájában, az ablakban áll. Az ablak jégvirágos, csak egy kerek kis lyuk van rajta, melyen a nádor kinéz.

Gáspár, öreg huszár, meggyszínű libériában, egy fiatalabb, ugyancsak piroslibériás legénnyel, fát rak a kandallóba. A nagy fahasábokat a fiatal legény egyenkint adja, Gáspár pedig a kandallóba rakja.

Nádor, Gáspár, Legény.

NÁDOR, Gáspárhoz. Nagy hideg volt az éjjel?

GÁSPÁR, anélkül, hogy föltekintene. Zsindelyszögugrató idő volt, instálom.

NÁDOR. Ecce: a Dunát ellepte a jég! A hajóhidat is fölszedték már. Láta kend?

GÁSPÁR. Instálom, fönséges uram, hajnali kapúnyitáskor szedték föl.

NÁDOR. Most azután Isten hozzád, Pest városa, míg be nem áll a jég!

GÁSPÁR. Az instanciás emberek azért általjáznak ladikon, instálom.

NÁDOR. Pedig minden télen esik valami kalamitás a Dunán, — de azért ők tovább ladikáznak. Még

ilyen krudélis időben is! A szél egy csomó havat szór az ablakra. Uraimék jöhetnek.

GÁSPÁR. Igenis értem, fönséges uram! A másik huszárral és a fahordó készséggel el.

A nádor a kandallóhoz megy melegedni. A tűz nagy lánggal ég. A kandalló kürtőjében üvölt a szél.

NÁDOR. Magában. Beatus ille homo, Qui sedet in sua domo.

MÉREY, Hell és Draskóczy libasorban belépnek. Az íróasztal mellett sorba állanak. Mindegyik aktát hoz a hóna alatt. Mérey frakkban, ordócsillaggal a mellén. Hell, himzett udvari frakkban. Draskóczy, a nádorhuszárok kapitányi egyenruhájában, karddal, tarsollyal, szolgálati jelvénnnyel, de csákó nélkül.

Nádor, Mérey, Hell és Draskóczy.

NÁDOR. Leül az íróasztalhoz. Quid novi, perillustris domine?

MÉREY. Fönséges uramnak alássan jelentem: a mai posta.

NÁDOR. Levelet vesz a kezébe. Quid est illud?

MÉREY. Herceg Grassalkovich úr levele. Egy mamutfejtet ástak ki Gödöllőn, azt fönséges uramnak óhajtaná dedikálni.

NÁDOR. Ám csak dedikálja — jó lesz a Nemzeti Muzeumnak.

MÉREY. A vármegyék felirata.

NÁDOR. Causa?

MÉREY. Litterae ad regem: hogy a bécsi főherceg urak tanuljanak meg magyarul.

NÁDOR. Az aktában lapoz. Na és ha megtanultak, kivel conversáljanak? Mert a mágnások németek, a táblabírók meg latinok.

MÉREY. Egy csomó aktát tesz eléje. A jászkapitányságtól; a vicekapitány úr alázattal könyörög approbációért.

NÁDOR. A következők alatt egyenkint kezébe veszi, átfutja, majd aláírja az aktákat, Mérey porzót hint az aláírásra, közben beszélgetnek. Magnifice domine camerarie, ma nincs audiencia?

HELL. Nincs, fönséges uram.

NÁDOR. Deo sint laudes! Tévedésből be ne ereszen valakit a kamarás úr!

HELL. Senkit, fönséges uram. Szünet. Csak a felsőtábla deputációját.

NÁDOR. Milyen ügyben?

HELL. Alázatos gratuláció fönséges uramnak súlyos nyavalyájából való szerencsés kilábalásához.

NÁDOR. Kik lesznek a deputációban?

HELL. Herceg Grassalkovich, gróf Ádámházy, báró Wesselényi.

NÁDOR. Melyik Wesselényi?

HELL. Aki a lelencekről ír.

NÁDOR. Lelenc? Mi a csuda az?

MÉREY. Új szó, könyörgők, infans expositust jelent.

NÁDOR. Se apjuk, se anyjuk a nyomorultaknak, legalább ne ilyen pogány nevet adnának nekik. *Hellhez.* Magnificenciád megmondhatná Grassalkovichnak — nem! Inkább az adjutáns mondja meg — a könnyű lovasságnak szabadabban jár a szája — hát a kapitány úr mondja a hercegnek, — persze nem úgy, hogy tőlem hallotta, hanem quasi generaliter — hogy éhomra nem ajánlatos a hosszú ováció.

DRASKÓCZY. Annak örülni fog a princeps, — igen utál perorálni.

NÁDOR. Mást aztán véletlenül se eresszen be a kamarás úr!

HELL. Senkit, főséges uram, csak gróf Széchenyi kapitányt.

DRASKÓCZY. A Hessen-Homburgoktól.

NÁDOR. Stephanus Széchenyi? Az aztán huszár! Draskóczy ott volt Tolentinónál, mikor szétverte a neapolitánus király gárdalovasaait.

DRASKÓCZY. Úgy attakérozott, jelentem alássan, mint a menydörgős menykő. Mi, palatinálisok, csak a galériáról néztük, mink voltunk a rezerva.

MÉREY. A gróf most valami híd dolgában jár.

NÁDOR. Neki mindig vannak mirabilis projektumai.

MÉREY. Kissé kapkodó — egyszer a lóverseny, aztán a nemzeti kaszinó, meg aztán a tudós társaság...

NÁDOR. Tudja a gróf, mit csinál... Lóverseny, kaszinó, akadémia, mind egy célt szolgálnak: hogy összehajlikozzanak az összevaló magyar emberek.

DRASKÓCZY. A lóverseny jó, de hogy mire való az akadémia...

NÁDOR. *Főlemeli az ujját.* Ne sutor supra crepidam! Aktát vesz elő. Szünet. Méreyhez. Ezt már nem! széthordoznák a királyságot... Ezt tegye külön — holnapra rendelje föl a cameralis fiscust. Kuriózus vagyok, milyen pofával lép a szemem elé a spectabilis.

MÉREY. Megkövetem főséges uramat, a fiscus odaát lakik Pesten és nem mer ladikba szállani, még akkor se, ha neki ajándékozzák Buda városát.

DRASKÓCZY. Azt mondja: ő nem esküdött fel vadlúdnak.

NÁDOR. *Erélyesen.* Akkor írja domine a kalen-

dáriumba: az első napon, mikor a jég elbírja az embert!

DRASKÓCZY. Értem fönséges uram.

HELL. Még valaki kér audienciát.

NÁDOR. Hátha maga volna Poncius Pilátus!?

HELL. *Zavart bókkal, mint aki tudja, hogy Poncius Pilátust nem, de az illetőt igen.* Gróf Zichy Károlyné önagysága.

NÁDOR. Nohát őt el kell fogadnunk. *Mosolyog.* A comitissa szemet vetett két tarka csikóra, az alsuti ménesben. *Draskóczyhoz.* A kapitány úr látta azokat.

DRASKÓCZY. Finum asszonyfogat lesz belőlük.

NÁDOR. Azt üzentem az illustrissimának a lovászmesterrel: csak úgy adjuk, ha maga hozza fel Budára a csikók árát...

MÉREY. A grófné Pesten lakik: ilyen időben nem jöhet.

DRASKÓCZY. Alássan jelentem, már útban is van. Az imént telescopiummal nézdeltük a Dunát és fölfedeztük egy ladikban a jég közepén.

NÁDOR. Ilyen pogány időben? Nagy inconstancia! *Fölkel.* Az uraknak köszönöm. *Bókolnak és indulnak.* Az adjutáns úr még maradjon! *Mérey és Hell mély meghajlással el.*

NÁDOR. Mi ujság a palatinálisoknál?

DRASKÓCZY. Az aktát átadja. Halálos ítélet, az alezredes úr kéri a kegyes approbációt.

NÁDOR. Kit ítéltek el?

DRASKÓCZY. Huszár Pecsénye Mártont...

NÁDOR. Pecsénye? Azt a kis peckest? Afféle tatárképe van...

DRASKÓCZY. Az, az, fönséges uram. Pofonította Miskolczy vicestrázsamestert.

NÁDOR. Hát miből van a vicestrázsamester pófája, hogy arra halál áll?

DRASKÓCZY. Szolgálatban történt és most még érvényben vannak a hadiartikulusok...

NÁDOR. Pecsénye. Pecsénye. Valamit csinált az a Pecsénye — ha jól tudom — a Rajnán?

DRASKÓCZY. *Hirtelen emlékezéssel.* Hogynel! A maga idejében elfogott egy ellenséges óbester.

NÁDOR. Persze — egy óbester! És mi jutalmat kapott érte?

DRASKÓCZY. Ugy emlékszem, két körmöcít.

NÁDOR. *Az asztalhoz lép.* Megváltoztatom az ítéletet. *Draskóczy nagyot néz.* Huszár Pecsénye kap huszonöt botot. *Draskóczy még nagyobb néz.* Irja! Viginti quinque palcarum —

DRASKÓCZY. *Irja.* Még ember úgy meg nem örült a huszonötnek, ahogy ez fog örülni!

NÁDOR. Ha kincstári faosztás lesz — Miskolczy vicestrázsamester fél öllel többet kap... *Draskóczy tisztelettudóan elneveti magát.*

Előbbiek, Gáspár.

GÁSPÁR. *Belép, hosszúszerű, tokba zárt pipával.*

NÁDOR. *Kissé idegesen.* Mit akar kend?

GÁSPÁR. Meghozták a pipát az új tokkal.

NÁDOR. Micsoda pipát?

GÁSPÁR. Instálom, amit az a muszka, vagy mi-féle herceg hozott ajándékba...

NÁDOR. A Mencsikov-pipát! Tegye kend ide! Valakit ugrasson kend az istállóba, hogy tüstént fogjanak — fedeles hintóba... A Zichy-uraság ladikázik a Dunán, — ha partot értek, föl kell őket hozni. *Gáspár indul.* Hanem valami nagyon okos embert küldjön kend.

GÁSPÁR. Majd magam megyek. *El.*

NÁDOR. *Kezét ráteszi a pipára. Láttá?*

DRASKÓCZY. Nem, jelentem alássan, csak halottam rula.

NÁDOR. *Kezébe adja. Érdemes megnézni.*

DRASKÓCZY. *Ájtatosan kinyitja, elképed.* Tyüh — de csuda szép ez ... *Szuverén szakértelemmel.* Ezt Koritovszky vagy Schlamadiner metszette ... Inkább Schlamadiner — más nem tud ilyet!

NÁDOR. A sculpturát nézze!

DRASKÓCZY. Csuda ez fönséges uram! Egy medve és a hátán meztelen jány nyargal.

NÁDOR. *Szelid rendreutasítással.* Nimfa.

DRASKÓCZY. *Lelkesen.* Rogo humiliter: ha ezt valaki tudománnyal szívja, akkor a medve meggyipiros lesz, a nimfa meg aranyzárga ... Persze a medvét szalonnahájjal kell kenni ... De a füstöt a világért nem szabad ráfújni, attul kendermagos lesz ...

NÁDOR. Van valaki künn a szálában?

DRASKÓCZY. Csak a bécsi óbester ... Az iszonyú baj lenne, ha egyszer meghülne benne a bagó, mert attól bajuszt kap a tajték.

NÁDOR. Az óbester bejöhet.

DRASKÓCZY. Igenis értem ... *Az ajtó felé megy, ott habozva megáll.*

NÁDOR. No —? Mi van a bögyében? Ki vele!

DRASKÓCZY. Alássan jelentem, az a német, aki a szálában ül —

NÁDOR. *Szavába vág.* Az nem német, hanem császári királyi ezredes, önnek elüljárója, akiről reverentiával illik beszélnie. Megértette?

DRASKÓCZY. *Haptákban.* Igenis, császári fönség.

NÁDOR. *Hangot változtatva, enyhébben.* Hát mi van vele?

DRASKÓCZY. Spion.

NÁDOR. *Most először, kissé kijön a sodrából. Fölkel, hozzálép, fojtott hangon.* Elment az ur esze?

DRASKÓCZY. *Ránéz a nádorra, kivesz egy írást és átadja neki.*

NÁDOR. Quid valet?

DRASKÓCZY. Kópiája az áruló jelentésnek, amit az óbester úr tegnap küldött Vienna városába, herceg Metternik címére.

NÁDOR. *Kissé bizonytalan hangon.* És ki után kémkedik?

DRASKÓCZY. *Közelebb jön.* Ebben meg van írva: fönséges uram hol járt, kivel beszélt, mit mondott.

NÁDOR. *Meghökken.* Én? *Kissé elszontyolodik, de aztán összeszedi magát, feláll, nem egész őszintén szól.* Az óbester ur csak a kötelességét teljesítette... Igenis: a katonának az a kötelessége, amit az ő praepositusai kommandiroznak. És végül egy ilyen menkü nagy imperiumot nem lehet szenteltvízzel összeecsirizelni... No és ön hogyan acquirálta ezt az írást?

DRASKÓCZY. Alássan jelentem, tegnap borkóstolóra voltak nálam uraimék —

NÁDOR. Berugatták?

DRASKÓCZY. Nem kellett, berugott az magától.

NÁDOR. És azután kiforgatták a zsebeit? *Szünet.* Elpudeálhatnák magukat az urak! Küldje be az óbester! *Miután Draskóczy kiment, a kémjelentést össze- tépi és a kandallóba veti.*

Nádor, Havranek.

HAVRANEK. *Belép, haptákba megáll.*

NÁDOR. Beszélni óhajt velem?

HAVRANEK. Ha császári királyi fenség kegyelme-

sen megengedné: a szolgálati beosztásom dolgában... Ő szent felségének engem legkegyelmesebben katonai consiliáriusnak méltóztatott kinevezni... Nem mondhatom, mennyire boldogított ez a kinevezés, mert lehetővé tette, hogy fenséged — eh — *keresi a szót* — hogy fenséged üdítő közelében élhessek... Egy hete vagyok immár Budán — *Elhallgat.*

NÁDOR. És senki nem kért még öntől tanácsot?

HAVRANEK. *Búsan.* Senki.

NÁDOR. Úgy látszik, tisztjeim maguk is győzték ésszel... Majd ha kifogynak a spiritusból, az óbester urhoz fogom őket kommandálni.

HAVRANEK. Csak azért bátorkodom merészkedni, mert nekem a cs. kir. szolgálat az életeletem, — *exercirozni*, — kaszárnyát vizitálni, — *meldungot* írni, — ennél nincs szebb a világon! és most quasi tétlenségre vagyok kárhoztatva.

NÁDOR. De hiszen ön sokat dolgozik — hallom; fél éjszakákon át irogat a szobájában...

HAVRANEK. *Minden zavar nélkül, ragyogó arccal.* Leveleket — *privát leveleket*... Van Bécsben egy néném — neki írok... Öreg nő — beteges — mindig otthon van... Más mulatsága nincs is szegénynek, csak az én leveleim... Azért írok neki mindennap...

NÁDOR. Önnek jó szíve van — nagyon laudábilis! Ajánlom azonban, legyen óvatos.

HAVRANEK. *Fülel.* Óvatos?

NÁDOR. *Nagyon bizalmasan.* Mert vannak bizonyos magyar igazságok, amelyeket nem szabad megismernie Bécsnek.

HAVRANEK. *Nagy szemeket mereszt.* A magas kormányznak sem?

NÁDOR. *Titokzatosan.* Magának Metternichnek sem!

HAVRANEK. Csodálkozásában fölszisszen.

NÁDOR. Magyarországon minden az alkotmány körül fordul. Tudja ön, mi ebben az igazi igazság? Megmondom! Ha a bécsi kormány respektálja a constitúciót — azaz: ha itt alkotmányos élet folyik — akkor a jó magyarok rögtön pártokra szakadnak, egymásnak esnek, hajbakapnak és a fölséges császár azt tehet velők, amit akar. Ha azonban nincs alkotmány, akkor a magyarok nem egymással, hanem a császári kormánnyal veszekszenek, ebben valamennyien egyek és ilyenkor az ördög sem bír velők. Tehát: a császári abszolutizmust itt csak úgy lehetne megvalósítani, ha Metternich alkotmányos szabadságot adna az országnak. — Érti, kérem?

HAVRANEK. Alázattal jelentem, nem!

NÁDOR. Nem baj — Metternich sem érti.

HAVRANEK. Alázattal esedezem: mért nem szabad a magas bécsi kormánynak erről tudnia?

NÁDOR. Mert úgy sem hinné el, hanem azt gondolná, ön lóvá akarja tenni.

HAVRANEK. *Ijedten szisszen.*

Előbbie, Hell.

HELL. Alázatosan jelentem, a mágnes urak.

NÁDOR. Előbb Draskóczy jöjjön egy momentumra. *Kamarás el.* Isten velünk, óbester úr, csak írjon szorgalmasan a kedves nénjének.

HAVRANEK. *Oly intenzíve gondolkodik, hogy se nem lát, se nem hall, megindul balfelé és nekimegy egy széeknek.*

NÁDOR. Az ajtó arra van!

HAVRANEK. *Nagy szemeket mereszt a nádorra, azután el.*

Nádor, Draskóczy.

NÁDOR. *Odanyújtja az időközben belépett Draskóczynak a pipát. Önnek adom.*

DRASKÓCZY. *Megrendülten. A pipát — ? !Nekem — ?! Főnséges uram ...*

NÁDOR. *Tudom, önnek ez több, mintha a Lipót-rendet kapná. Ha valakinek ilyen olcsón örömet szerezhetünk, azt a világért nem szabad elmulasztanunk ... De aztán vigyázzon, kendermagos ne legyen és bajost ne kapjon! Halkabban. Ami pedig az óbeszert illeti, ő itt marad!*

DRASKÓCZY. *Marad?*

NÁDOR. *Halkabban. Ezt a spiont megtartsuk, mert nála jobbat nem kapunk. Uraimék is tejbe-vajba fürösszék! Mert ha ezt kiszekirozzák Budáról, akkor Metternich egy okosabbat küld és abból baj lehet. No de ne várassuk a főurakat!*

Előbbieket, Grassalkovich, Ádámházy, Wesselényi,

Grassalkovich fényes díszruhában, az aranygyapju és a Szt. István-rend jelvényével; Ádámházy — aki a legöregebb — Mária Terézia-korabeli magyar ruhában, copffal; Wesselényi fekete ruhában.

Miután szembe álltak a nádorral, mélyen meghajolnak.

GRASSALKOVICH. *Papirlapról olvas, szónokol. Serenissime Prorex, Domine Archidux-Palatine! Adsumus ex mandato Tabulae magnatum et Procerum optimis omnibus prosequi Serenitatem Vestram electo aegritudinis feliciter egressam. Deus ter optimus servet Principem Palatinum nostrum ad gaudia afflictiae nobilis nationis.*

NÁDOR. *Aki komoran hallgatta, örömmel tapasztalja, hogy már vége van. Szónokol. Celsitudini vestrae, excelsisque Proceribus gratias! Velim salvare*

iubeant Tabulam. *Kezet fog mindegyikkel. Fogjanak helyet az urak. Maga a kerevetre, a kandalló mellé ül, maga mellé ülteti Grassalkovichot, Ádámházy a kandallóval szemben álló karosszékre, Wesselényi háttal a közönségnek ül.*

NÁDOR. *Grassalkovichhoz. Domine Clementissime, köszönöm a mamutfejet.*

GRASSALKOVICH. *Gödöllőn lették a jobbágymamut kútásás közben.*

ÁDÁMHÁZY. *Én nem tudom, mi az a mamut, én ezeket az újmódú dolgokat már nem ismerem. Az urak egymásra néznek.*

NÁDOR. *Kinos szünet után Wesselényihez. Magnifice Domine Párisban járt?*

WESSELÉNYI. *Egy hónapig voltam oda Sere-
nissime Palatine.*

NÁDOR. *Milyen szél fúj a jó citoyenek közt?*

WESSELÉNYI. *Megint sokat emlegetik Napoleon császárt.*

ÁDÁMHÁZY. *Bonaparte generálisról beszél a báró?*

WESSELÉNYI. *Mosolyog. Ha a gróf consequens óhajt maradni, akkor ne generálisnak, hanem kapitánynak titulálja Napoleont. A kapitányi rangot még a törvényes királytól kapta, a generalátust már a forradalmi kormánytól.*

NÁDOR. *Ádámházyhoz. Tudja, excellentissime, ha valaki győz Rivolinál, Marengonál, Austerlitznél, Jénánál, az olyan titulust viselhet, amilyent akar, sőt feleségül veheti az osztrák imperátor legszebbik leányát is. Ádámházy nem akar ellentmondani, de azért mégis ellentmond. Hanem tudják az urak, tulajdonképen ki győzte le Napoleont?*

ÁDÁMHÁZY. *A mi császáruk sacratissima Majestasa.*

WESSELÉNYI. Ha messziről kezdjük: akkor az Úr Isten.

GRASSALKOVICH. Herceg Schwarzenberg marsall!

NÁDOR. Szóval: sokan. Egy óriás internacionális machina dolgozott rajta, égi és földi hatalmak összefogva, hogy összezúzzák a császár erejét. De én azt mondom az uraknak, ha ezt a machinát nem kenegették volna egy magyar huszár eszével, akkor nem funkcionált volna.

GRASSALKOVICH. Hogyan possibilis az, Serenissime?

NÁDOR. Önök tudják, hogy a lipcsei csata chanceai előzetesen dubiozusak voltak. Minden azon fordult, hogy Bernadotte, a francia marsalból lett svéd trónörökös, rávezeti-e a seregeit Napoleonra, vagy sem. Addig mindig kertelt, egyetlen döntő ütközetre nem volt kapható. A nagy csata előestéjén egy magyar huszárcapitány jelentkezett Bernadottenál. „Az osztrák és az orosz császárok, valamint a porosz király nevében meghívom fenségedet, siessen seregével Lipcse alá“, — mondta az én huszárom. Megbizása ugyan egyik uralkodótól sem volt, de ő a fejébe vette, hogy beugratja Bernadotteot a csatába. A svéd a szokott kifogásokkal élt: a trénje elmaradt a feneketlen utakon, a tüzérségének nincs municiója. A huszár ekkor írásbeli elismervényt kért, hogy átadta a három uralkodó meghívását. Ez hozta meg a döntést. Az urak nem értik. Bernadotte megijedt a saját írásától. Alkalmasint eszébe jutott, hogy a szövetkezett fejedelmek előbb-utóbb csak lebírják Napoleont és akkor első dolguk az lesz, hogy végezzenek a kétkulacos svékussal is. *Kis szünet után.* Egyszerre fölkerekedett, Lipcsébe vágatott, ott úgy vívott, mint egy oroszlán — egy oroszlán, aki rehabilitálni akarja magát — és

Napoleon elbukott. *Wesselényi*hez. Ön tudja, kiről beszélek? Úgy hallottam, önnek jóbarátja.

WESSELÉNYI. Azóta tudom csak, mi a férfibarátság, amióta őt ismerem.

Előbbie, Hell, Crescencia.

HELL. Fenséges uram, gróf Zichyné ömél-tósága. *Mind fölkelnek. Crescencia belép, mélyen meghajol.*

NÁDOR. Isten hozta, Domina gratiosissima! Reménylem, nem ijed meg ennyi ifjú arslántól? *Kezet nyújt neki. És az ura?*

CRESCENCIA. Kicsit megázott a csónakban és elment egy jóbarátjához száraz ruhát kérni.

NÁDOR. De ön, grófné, mi jutott eszébe, — ladi-kon nekivágni a zajló Dunának? Szabad illet?

CRESCENCIA. Fenséged mondta, okvetlenül jöjjenek.

NÁDOR. Tréfa volt!

CRESCENCIA. *Finom és ártatlan kacérsággal.* Én mindent komolyan veszek, amit fenséges uram mond nekem. Ha szólít főhercegséged, akkor én megyek vizen-jégen át.

NÁDOR. Az urakhoz. Ez lókupec-fogás, nem az én kedvemért, hanem a két csikóért jött. *Crescencia-hoz.* És mit rejteget a kezében?

CRESCENCIA. Szégyelem.

NÁDOR. A csikók ára? *Átveszi tőle.* Fehér selyemtárca! Ön himezte? *Crescencia bólint.* Egy himoroszlán piros rózsák közt. Egy szibarita dög, amely virágokon hemperreg. Kinek a címere ez, grófné?

CRESCENCIA. Jaj! Ha így beszél a fenséges úr, akkor nem merem megmondani.

GRASSALKOVICH. Oroszlán és rózsza? Hatalom

és boldogság. A legjobb, amit fejedelmi férfinak kívánhatunk.

NÁDOR. A jó kívánságot köszönöm, de egy hajóhuzó ló tüskék közt inkább pedzené az igazságot. Ez az enyém?

CRESCENCIA. Föl merem ajánlani; fenséged egyszer egy óriás uborkát is kegyesen fogadott, amit jó szívvel hoztak a parasztjai.

NÁDOR. Illustrissima, ön gavallérosan fizet a csikóimért, — a tárcát megtartom, de a pénzt Wesselé nyinek adom.

WESSELÉNYI. *Derült csodálkozással.* Nekem — ?

NÁDOR. Önnek kell leginkább, önnek van a legnagyobb familiája. Úgy tudom, ötszáz gyerekre való lelenházat tervez? Hanem mondhatom: a ház rendeltetése sokkal szebb, mint a neve. Üljön le, gratiosissima, és várja meg türelmesen, míg megszárad a perillustis grófja. Arról beszéltünk éppen, hogy egy magyar huszárkapitány döntötte el a lipcei csatát egy ideával. Ezt az ideát azonban csak magyar katona fejéből lehetett kicsiholni.

GRASSALKOVICH. Van különbség a magyar és a német katona közt, serinissime Palatine?

NÁDOR. De van ám! A német katona a föllebbvalójának harcol és kommandóra hal meg. A magyar katona magának harcol, mert ő minden háborúból személyes casust csinál. Azért van, hogy huszárbravurról már sokat hallott a világ, de dragonyosbravurról soha. Amit a lipcei huszár tett, az nem hazugság, hanem hadicsel. A huszár egy hatalmas füllentéssel megfordítja a história kormánylapátját és beléugrat az örökkévalóságba. De most bemutatom önöknek a hőst. Bárá Wesselényi, kérem, invitálja be a barátját. Azt hiszem, már itt lesz.

WESSELÉNYI. *Kinyitja az ajtót, halkán. Stefi.,—*
a fenséges úr ...

Előbbiek, Széchenyi.

SZÉCHENYI. *Huszárcapitányi diszben, vállára*
vetett mentével, belép és katonás tartásban megáll.

GRASSALKOVICH. Széchenyi Stefi —?

ÁDÁMHÁZY. A Franci fia?

NÁDOR. *Kezet nyújt neki.* Vegye elő a szolgál-
ton kívüli ábrázatját, itt jóbarátok közt van. Ön itt
mindenkit ismer? Hogyne! Azt hiszem sógorságban és
atyafiságban van az egész illusztris societással. Önről
beszéltünk az imént és ha próféta volnék, fényes kato-
nai karriért profeciáltam volna önnek.

SZÉCHENYI. Császári fenség, — kínos helyzet-
ben vagyok, — be kell vallanom: azért kértem audien-
ciát, hogy bejelentsem fenségednek a hadseregéből való
távozásomat.

NÁDOR. Nem akar kvietálni?

SZÉCHENYI. De igen, fenség.

NÁDOR. *Szünet után.* Kár. *Szünet.* Pedig ez fér-
fias, szép hivatás.

SZÉCHENYI. Igen — háborúban. De most előre-
láthatóan húszéves békénk lesz ...

NÁDOR. A tétlenségtől fél. No és ha valaki Cen-
ken agarász, az nem tétlenség?

SZÉCHENYI. Pesten maradok, fenség, dolgozni
akarok ...

Grassalkovich és Ádámházy összenéznek.

NÁDOR. Mit ért a magyar gróf dolog alatt?

SZÉCHENYI. *Mosolyogva.* Egyebek közt egy hí-
dat is szeretnék építeni ...

NÁDOR. Hídat? Igen, valamit már hallottam ...

SZÉCHENYI. Álló híd a Dunán.

ADÁMHÁZY. *Grassalkovich*hoz. Mit akar építeni?

GRASSALKOVICH. Hidlást. A Bruckn!

ADÁMHÁZY. Minek az? A nagyapánknak se volt, mégis megvolt.

SZÉCHENYI. Az ükapánknak zsebkendője se volt. *Nádor*hoz. Lehet, hogy itt senki sem érzi szükségét az álló hídnak. Pest és Buda évszázadok óta farkasszemet néznek egymással, anélkül, hogy kezet nyújtottak volna egymásnak. De én valami szörnyű barbárságot látok abban, hogy jégzajlás idején békés polgárok — nők, gyermekek — olykor egy csésze kávéért vagy valami táncvigalomért — kockára vetik az életüket. Az emberi életnek ez a semmibe vevése, az élet értékének fel nem ismerése: ez az ázsiai eredet bélyege.

NÁDOR. Fellegekbe nyúló akadályokon kell keresztültörtetnie. Hogyan fog boldogulni?

SZÉCHENYI. *Mosolyog*. Először megnyerem az országgyűlést, írni, szónokolni, agitálni fogok, — bejárom az országot, — tízszer, százszor elmondom ugyanazokat az igazságokat, az emberek bele fognak kábulni, kétségbe fognak esni, de végül minden országgyűlési követ utasításában benne lesz az állóhíd.

NÁDOR. És a pénz? Sok pénz kell ám hozzá.

SZÉCHENYI. Mindenki, aki átmegy a hídon, fizet egy garast.

GRASSALKOVICH. Igazán kevés!

ADÁMHÁZY. Egy garas nem sok!

NÁDOR. Majd mindjárt meglássák az urak, hogy egy garas nagyon sok. *Széchenyi*hez. A nemes emberen is megveszik a hídvámot?

SZÉCHENYI. Mindenkin, fenség.

WESSELÉNYI. Az fizessen, akinek van!

GRASSALKOVICH. Nem lehet! Nemes ember nem fizethet! Ez a szabadság megsértése volna!

ADÁMHÁZY. Ha ez meglesz, akkor vége Magyarországnak.

SZÉCHENYI. Igen, vége annak a korhadt Magyarországnak, amelyet föntartani nem is érdemes.

GRASSALKOVICH. Ellene fogunk szegülni a nemzetrontó tervnek.

NÁDOR. Azt hiszem, az urak már megkéstek.

ADÁMHÁZY. Széchenyihez. Egyedül fogsz maradni!

WESSELÉNYI. Közbelép. Hajnalodik, urak, és ha az éjjeli kisértetek világos nappal az utcán járnak, közel a veszedelem, hogy kinevetik őket.

NÁDOR. Gondolt arra, ki fog az ön hídján átjárni?

SZÉCHENYI. A pestiek és a budaiak, fenséges úr.

NÁDOR. *Fejét rázza.* Nagyobb úr: Európa, — vele a XIX. század.

SZÉCHENYI. Akkor diadalív formára építem a híd oszlopait, hogy méltóan fogadjuk a dicső vendégeket.

NÁDOR. Biztos ön abban, hogy a magyarság már elkészült Európa fogadására?

SZÉCHENYI. Mi baj lehet belőle, fenséges úr?

NÁDOR. Tudok népekről, amelyeknek haláluk lett az európai civilizáció.

SZÉCHENYI. Nem nagy kár az indiánusért, aki együtt pusztul a mocsárlázzal és a farkassal.

NÁDOR. A civilizáció szempontjából igaza lehet, — de ha én indiánus volnék, mégis sajnálnám a fajtámat.

SZÉCHENYI. De hát inkább azt ajánlja fenséged, hogy minden maradjon a régiben?

NÁDOR. A világért sem! Én különben is azt hiszem, ütött a magyarság órája és amit ön nem csinál

meg, azt megcsinálja más, de mindenesetre megcsinálódik. Abban a pillanatban, midőn a híd ötlete kiugrott az ön fejéből, már meg is indult a népvándorlás, Ázsia és Európa között. Ezt nem lehet többé megállítani. De ki ne felejtse egy pár padlót a hídból, nehogy vízbe pottyanjanak a járókelők.

SZÉCHENYI. Hogyan érti ezt, fenséges uram?

NÁDOR. Ha az országgyűlés elfogadja a híd plánumát, akkor elfogadta a nemesség adózását is. A nemesi osztály, amelyet eddig mesterségesen megvédték, ki lesz szolgáltatva sorsának. Én azt hiszem, sorsa a pusztulás lesz.

WESSELÉNYI. Ha élehetetlen, akkor nem is érdeklődök az életet. A francia nemesi osztály is elpusztult, de Franciaország él és virágzik.

NÁDOR. De ki vette át a francia nemesi osztálytól az ország kormányzásának és megvédésének kötelességét?

WESSELÉNYI. A polgári osztály, fenséges uram!

NÁDOR. Nos, kedves Wesselényi, mutassa meg nekem a magyar polgári osztályt és én a nemesi privilegiumok halálára szavazok. „La mort, sans phrase!”

SZÉCHENYI. Fenség, mi azt reméljük, hogy tovább is mi tudjuk vezetni a nemzetet.

NÁDOR. Önök? A főnemeselek?

SZÉCHENYI. Nem, fenség. Mink azok vagyunk, akik dolgozni akarunk érte.

NÁDOR. A népet nem azok vezetik, akik dolgoznak érte.

SZÉCHENYI. Hanem kik, fenséges uram?

NÁDOR. Akik beszélni tudnak a nyelvén. Tudja ön, ki a nemzet?

WESSELÉNYI. *Mosolyogva vállat von.* Nem a régi kiváltságos osztályok, hanem együttvéve minden magyar ...

NÁDOR. És a horvátok? A szerbek? A tótok? Az oláhok? Ugy látom, itt hiányos az önök hídjának padlózata, — bele ne essünk a Dunába!

SZÉCHENYI. A közös szabadság a magyarság testvéreivé fogja őket tenni.

NÁDOR. A nemzetek sohasem testvérek. A szeretet nem diplomáciai faktor. Ön, gróf Széchenyi, a civilizáció fáklyájával megy végig a nagy hídon, hogy megvilágítsa a magyar éjszakát. Gondoljon reá, sok gyűlékony anyag van az országban.

WESSELÉNYI. Sötéten. És ki halmozta azt fel, fenséges uram?

NÁDOR. Sem ön, sem én, édes Wesselényi, de ha lángra lobban, akkor benn éghet minden. Széchenyikez. A magyar fáklyahordó nyomában a tűzvész jár.

Előbbiek. Draskóczy.

DRASKÓCZY. Fenséges uram, udvari kurir Bécsből, — a szent fölség levelét hozza.

NÁDOR. Vezesse az urat a sárga szobába — az ámbituson át... Bocsánat — mindnyájunk gazdája szólít, — a levelet személyesen kell átvennem... Grassalkovichhoz. Gratias et salutationem! A grófnénak meg kell várnia a száradó urát, — a hídépítő gróf addig is a szolgálatára lesz! El.

Grassalkovich, Ádámházy és Wesselényi megvárták, míg a nádor után bezáródott az ajtó, most maguk is búcsúznak.

GRASSALKOVICH. Adieu, liebste Gräfin!

CRESCENCIA. Grüßen Sie mir Julianna!

Wesselényi melegen kezét fog Széchenyivel, Crescencia előtt meghajol.

ÁDÁMHÁZY. Aki utolsónak marad, három rokokó-meghajlást csinál.

Széchenyi, Crescencia.

SZÉCHENYI. A magyar fáklyahordó nyomában a tűzvész jár. Hallotta ezt, grófné?

CRESCENCIA. Fölkel, közelebb lép hozzá. Széchenyi gróf, ne hallgasson senkire, csak a saját lelkére, — mert önben Isten lakik.

SZÉCHENYI. Megszégyenít és megijeszt...

CRESCENCIA. Ez így van: ha Isten le akar szállni a földre, akkor egy nagy férfi szívében vesz szállást... Ön az Isten választotta, ön naggyá és boldoggá fogja tenni a földgömb legszerencsétlenebb népét...

SZÉCHENYI. Szereti a mi népünket?

CRESCENCIA. Nem volnék igazi nő, ha nem szeretném... Én laktam Angliában és mondom önnek: a brit felség lordjai között nem láttam olyan talpig férfiakat és olyan izig-vérig gavallérokat, mint itt a pusztai nép között. Főleg az öregek, — az öreg juhászok! Mindegyik született fejedelem és született filozófus.

SZÉCHENYI. Pedig ön mint idegen jött ide... De úgylátszik: ezt a nemzetet csak az nem szereti, aki nem ismeri.

CRESCENCIA. A földnek itt varázsereje van... Ezt akkor éreztem, mikor mint fiatal asszony először ellátogattam az uram birtokára. Korán reggel kilovagoltunk, az utunk sűrű fűzfaliget mellett vezetett el, — engem egyszerre valami édes szédülés fogott el, boldog rettegéssel éreztem: a levegő körülöttem teli van ifjúsággal, hajnalhasadással, tavaszi zsendüléssel... Ez az én hazám! Már akkor is a hazám volt; mikor nem is láttam! A szívem úgy dobogott, mint most is, — riadtan vártam, hogy a fűzfák mögül

dicső és rettenetes jelenések fognak kibukkanni... *Kiábrándultan és más hangon.* Jaj, bocsásson meg — én magam sem tudom, miért mondom el ezt — hiszen ez mind sületlenség.

SZÉCHENYI. Halkan. A fenséges nádor!

Előbbiek. Nádor.

NÁDOR. Illustrissima, a feleségem megtudta, hogy itt van és látni akarja... Isten vele, Széchenyi! *Kezet fog vele, karját nyujtva Crescenciának.* Azt hiszem, női ruhákról lesz szó. *Balra el.*

Midőn Széchenyi el akar menni, a főbejáraton belép Draskóczy.

Széchenyi, Draskóczy.

DRASKÓCZY. Miután óvatosan körülnézett. Be-mentek a palatinához?

SZÉCHENYI. Be.

DRASKÓCZY. Kiszól az ajtón. Tessék beljebb kerülni!

Előbbiek, Zichy.

ZICHY. Francia szabásu ruhában belép.

DRASKÓCZY. Tessék várni, majd bejelentem a gróf urat. *El.*

ZICHY. Aki Széchenyit fixirozta. Te Széchenyi Stefi vagy?

SZÉCHENYI. Te meg — igen! Zichy Karcsi!

ZICHY. Hát már nem a dsidásoknál szolgálsz?

SZÉCHENYI. Régen nem! A háborút a Simonyi óbester regimentjében csináltam végig.

ZICHY. A cápflis Ádámházy mondta, hogy itt vagy. Sokáig maradsz?

SZÉCHENYI. Nem igen, — a napokban Itáliába megyek.

ZICHY. Mi is oda készülünk a feleségemmel.

SZÉCHENYI. Én először a trieszti kikötőt akarom megnézni.

ZICHY. Tulajdonképpen együtt is mehetnénk. Volna kedved?

SZÉCHENYI. *Fölragyog.* Veletek? Együtt? *Szünet, elborul.* Nem, nem!

ZICHY. Hát ez hogy értendő?

SZÉCHENYI. Ne haragudj, pajtás, de ... *Szünet, majd hirtelen.* Mért ne mondjam meg? Pajtás, nekem nagyon tetszik a grófnéd.

ZICHY. *Fájdalmas humorral.* Igen. Crescencia mindenkinek tetszik, még nekem is.

SZÉCHENYI. Vadakat beszélek, tudom, de meg kell értened: ez az őszinteség: a barátság, a megbecsülés szava ...

ZICHY. Hej, te hetumoger, ha akarnám, ünnepnapot tudnék én neked szerezni ... Különben, miért ne tenném? *Halkabban.* Pajtás, én beteg vagyok, nagyon beteg. Senki sem tudja. Crescencia legkevésbbé. Pajtás, az a fáradtság, ami a tagjaimat nyomja, a halál! Egy esztendő, két esztendő ...

SZÉCHENYI. Ha ez tréfa, akkor bizony nem jó tréfa.

ZICHY. Igen, amióta az ajtón keresztül kilestem a bécsi professzorok beszélgetését, azóta nagy humorista lettem.

DRASKÓCZY. *Jön.* A palatina asszonyom kéreti gróf Zichy uramat.

ZICHY. *Kezet ad Széchenyinek.* Lesz, ami lesz, — nichts für ungut Stefi. *El.*

Széchenyi, Draskóczy.

SZÉCHENYI. Mi lelte ezt?

DRASKÓCZY. Tudja Isten, egy idő óta kacska-ringósan jár az esze... Hanem beszéltél a fenséges nádornak a hídról?

SZÉCHENYI. Beszéltem.

DRASKÓCZY. Mit mondott rá?

SZÉCHENYI. Azt mondta: a fáklyahordó nyomában a tűzvész jár.

DRASKÓCZY. Ez nekem spanyolul van. Hanem te, én nem tudom, ki jár a fáklyahordó nyomában, hanem a te nyomodban valami ifjonec jár... Már egy órája künn csücsül a szálában...

SZÉCHENYI. Hogy került ide?

DRASKÓCZY. Azt mondja: látott ide jönni — és mivel tudja, hogy te hamarosan Itáliába mégy, — ő pedig feltétlenül beszélni óhajt veled, — gondolom, egy jurátus-deputációt akar elédbe vezetni...

SZÉCHENYI. Mi a neve?

DRASKÓCZY. Fölírtam. *A jegyzetei közt keres.* Kossuth Lajos!

MÁSODIK FELVONÁS.

Kirándulóhely a budai hegyek közt. Gyepes tisztás, virágzó gyümölcsfákkal. Jobbfelől a korcsma bejárata: üvegajtó, mellette lóca, amely a házfalnak támaszkodik. Az ajtó fölött gyaluforgácsos korcsmacégér. Balfelől erdei asztal, a földbe vert ülőhelyekkel. Hátul mély árok határolja a tisztást, a mélységen túl erdős hegylejtő. Május elseje van.

Rigó fütyönt.

Kovács, Csajághy, Sütő, Miska, Lenke, Kamilla, Bandi, Annus, Farkas.

Kovács, Csajághy és Sütő az erdei asztalnál ülnek poharazgatva. Kovács magyar ruhát és nagy szalmakalapot visel, Csajághy magyar dolmányhoz nanking pantallót és széles karimájú kalapot, Sütő magas kalpagot visel. Mind a hárman tajtékipából füstölnek. Miska, a pestmegyei huszárok ruhájában, olykor bort tölt nekik. Az önérzetes és konfidenciára hajló cselédekhez tartozik. A földön egy dézsa, behűtött palackokkal.

Lenke és Kamilla 18—20 éves leányok.

Bandi és Annus 8—10 éves gyerekek Farkassal „Hol az ollót” játszanak. Farkas német ruhát visel, játékközben levetette a kabátját, amely a gitárjával együtt az ajtó melletti lócán fekszik.

LENKE. *Kiáll.* Ki fog el engem!

MIND. *Én! Én!*

LENKE. Meg se álljunk a pipacsos rétig! Egy —
kettő — *huj! Elrohan, mind üldözőbe veszik.*

KOVÁCS. Miska, hol a tekintetes asszonv?

MISKA. A korcsmában.

KOVÁCS. Mit csinál?

MISKA. A tekintetes szolgabiróné asszonyom főz.

KOVÁCS. A maga kezével?

MISKA. A maga kezével.

CSAJÁGHY. Hát az én feleségem?

MISKA. A tekintetes táblabiróné asszonyom süt.

CSAJÁGHY. Mi a fenét süt?

MISKA. Kapros turós rétest.

CSAJÁGHY. Az jó, a kutyafáját!

KOVÁCS. Aztán a korcsmárosné mire való?

MISKA. Arra ráparancsoltak a tekintetes asszonyok, hogy sikálja föl a konyhát.

KOVÁCS. Mert ők mindent képesek elhinni a világon, azt is, hogy Luca napján kísértetek járnak a templomba, csak azt az egyet nem, hogy egy korcsmárosné főzni tudjon.

CSAJÁGHY. A rézangyalát! Ahol az én Etelkám nekigyürkőzik, ott le is csap a sístergős istennyila. *Kocint Kováccsal.* Ámbátor a te Zsuzsannád se kutya!

KOVÁCS. Legalább jó ebédet kapunk. Velünk muszáj tartania reverendissime.

SÜTŐ. Attól félek, tekintetes szolgabíró ur, nem kívánatos vendég az ilyen obscurantisticus pecsovícs!

KOVÁCS. Kívánatosnak ugyan nem kívánatos, de azért ennie meg innia csak kell a kanonoknak, még ha pecsovícs is.

CSAJÁGHY. A' már igaz: fene nagy arisztokrát a kanonok ur!

SÜTŐ. A spectábilisnak negyvenezer holdja van, aztán demokrát, én meg a csákovai sekrestyés fia volnék és arisztokrát vagyok.

KOVÁCS. Mert a haladás nem a zsebből, hanem a szívből indul!

SÜTŐ. Én, mint a csanádi káptalan országgyűlési követje, a kötelességemet teljesítem, midőn a komittenseim utasításait követem.

CSAJÁGHY. *Kocint vele.* Tudja a kanonok ur, mit mondok? Menykü üssön a komittenseibe!

SÜTŐ. Azért a nyelv kérdésében nekünk, konzervativoknak volt igazunk. Iszonyu veszedelme a nemzetnek, hogy most minden téren úgy portálják a magyar nyelvet.

KOVÁCS. Az *asztalra csap.* Ezt szeretném, ha megmagyarázná magnificenciád, mi baj lehet a magyar nyelvből?

SÜTŐ. Amig a politikához latin nyelvtudás kellett, addig a nemességnek csak a tanult része jutott be a tanácstermekbe. De ha már követ lehet minden falusi ripők, aki magyarul tud káromkodni, majd meglássák az urak, mi lesz ebből az országból!

KOVÁCS. Hát én reformer vagyok, de azért magam is óhajtom, a gyeplő maradjon az urak kezében.

CSAJÁGHY. Úgy ám, az ebanyját!

SÜTŐ. Csak a vak nem látja, mi lesz a sok reform vége! Ezt az országot a hétvezérek szerezték, nem szótöbbséggel, hanem ésszel és magyar vitézséggel. Ha már most az ész és a vitézség helyébe a

matézist, vagyis a többségi principiumot teszik, akkor Árpád fiai ki fognak kopni az uraságból, mert az oroszlánok mindig minoritásban vannak a szamarakkal szemben. Rettenetes baj, hogy gróf Széchenyi István ezt nem látja!

CSAJÁGHY. Megemeli kalapját. Én meg szoktam emelni a tökfödőmet, valahányszor a nagy gróf nevét hallom!

KOVÁCS. Nagyságod az Isten szolgája és nem akarja látni, milyen jeleket és csudákat tett velünk az Úr. Ez a nemzet halott volt, sirban porladozott, de íme eljött gróf Széchenyi István és azt mondta: kelj föl és járj! — és a nemzet szíve megtelt tűzzel, ifjúsággal, alkotó erővel. Ez az ország mohlepte temető volt és most műhely, amely hangos a gróf Széchenyi teremő szellemének kalapácsütéseitől. Ennek a nemzetnek immár nem kell féltetni a jövőjét.

CSAJÁGHY. Meghatottan. Ez úgy van, a kutya teremtését!

KOVÁCS. Hanem hát hagyjuk az ország dolgát. Ma május elseje van. Öröljünk, hogy ránk süt még a jó Isten napja és igyunk egyet minden magyar ember egészségére.

SÜTŐ. Erre már szívesen! Kocintanak, isznak.

FARKAS. Bejön.

KOVÁCS. Ez a gyerek a testvérhugom fia. Kölesdi Farkas-fiú. Úgy nézzen rá reverendissime, hogy 22 éves korában már mérnöki diplomát szerzett Bécsben.

SÜTŐ. A vármegyét szolgálja az úrfi?

FARKAS. Az állóhíd építőirodájában dolgozom.

SÜTŐ. Mohón. Hát milyen is lesz a gróf Széchenyi csudahídja?

FARKAS. Csuda lesz. Megmutathatom, nálam a rajza. *A kabátjához megy, tervrajzot vesz ki a zsebéből.*

KOVÁCS. Nevetve. Mindig a zsebében hordja.

SÜTŐ. Megindultan. Gyönyörű! Két diadalív a Duna közepén, — felséges!

KOVÁCS. Ez lesz Európa legszebb hídja. A magyarság pons triumphalisa!

SÜTŐ. A poros Pest-Budának szinte túlékes.

FARKAS. A két parti városnak hozzá kell szé-pülnie.

KOVÁCS. Gróf Széchenyi fölcapta a mértéket, jó magasra: tessék utána nőni! Ilyen híd körül nem lehet mást építeni: csak palotákat. A híd örökös ösztönzés lesz a bugrisoknak, ostor és sarkantyú! A formája olyan merész és nemes — olimpiai isteneknek való híd.

FARKAS. Istenek is általjárhatnak rajta, de fejenkint egy garast kell lefizetniök... Abbul nem enged a gróf. *Zsebreteszi a rajzot.*

Előbbie, Korcsmárosleány.

KORCSMÁROSLEÁNY. A tekintetes asszonyok üzenik: kész az ebéd!

KOVÁCS. Hát nem itt terítenek?

KORCSMÁROSLEÁNY. Nem, kérem, hanem az udvaron, onnan le lehet látni a városra és a Dunára.
El.

CSAJÁGHY. Bánja a fránya! Nem látni, hanem abrakolni akarunk.

FARKAS. A távollévő fiatalok felé. Kamilla! Lenke! Ebédelni!

KAMILLA, LENKE, BANDI és ANNUS. Mezei virágokkal megrakodtan, lihegve és sietve, egymást kergetve, beszaladnak.

LENKE. Kovácshoz. Apus! Délután szeretnénk fölmenni a Jánoshegyre!

CSAJÁGHY. Mi a fenének? Azt mondják, rablók garázdálkodnak az erdőben.

SÜTŐ. Igen, a mult héten kifosztottak egy kucsébert, tegnap meg pörére vetkőztettek egy városi irnokot. A Jelenkorban ki volt nyomatva,

KOVÁCS. Veletek megyek magam is, elől küldjük Miska huszárt, szeretném látni Buda városának azt a rablóját, aki hozzá mer nyulni a tekintetes vármegyéhez! Farkas a gitárral és a fiatalok a korcsmába el. Miska összeszedte a poharakat és a dézsával együtt beviszi. Schlamadiner már előbb kijött a korcsmából, midőn meglátta Sütőt, levette a kalapját és ismételten nyájasan hajlongott feléje.

Csajághy, Sütő, Schlamadiner.

CSAJÁGHY. Mit akar ez a pugris, — törné ki a nyavalya!

SÜTŐ. Hohó, — hiszen ez az én Schlamadiner komámuram Budáról!

CSAJÁGHY. A hirhedt pipametsző?

SÜTŐ. Az.

CSAJÁGHY. Fölemeli a pipáját, fölkel. Ez is Schlamadiner-pipa!

SCHLAMADINER. Megismertem, a magam kezével metszettem, tekintetes úr!

CSAJÁGHY. *Megrázza a kezét.* Ha te metszted, jól metszted, Schlamadiner, — gorschamadiner — *A korcsmába el.*

SÜTŐ. No lássa, komámuram, hogy megbecsüli az ilyen főttáblabíró is. Pedig ennek negyvenezer holdja van.

SCHLAMADINER. *Elbájoltan.* Hát kérem én nem is panaszkodom, én csak polgári pipametsző vagyok, de azért a nagyurak mindig jól bántak velem.

KANONOK. A májusi szép idő csalta ki komámuramékat is?

SCHLAMADINER. Nem, kérem, — ez úgy van, hogy ez a korcsmáros nekem adósom — megvette a tavalyi vörösboromat, de nagyon rossz fizető, azért most minden ünnepnap kijövünk a fiammal, hogy leegyünk a követeléseimből amennyit lehet... *bágyadtan* ma már két libát ettünk, de még egy malacot is muszáj...

SÜTŐ. Hát az én kedves keresztfiam hol van?

SCHLAMADINER. *Sötét arccal legyint.* Ne is tessék róla beszélni.

SÜTŐ. Valami baj van?

SCHLAMADINER. *Mélységesen elszomorodva.* Az kérem szépen elveszett ember.

SÜTŐ. Per amorem Dei, — mi történt vele?

SCHLAMADINER. Olyan dolgokat művel, mintha lunatikus volna. *Halkabban.* Kérem, magyar ruhát varratott magának — azt mondja, ő magyar. Budán született, kérem, és azt mondja, magyar.

SÜTŐ. Ez benne van most a levegőben, komámuram. Magyarországon most magyarok akarnak lenni

az emberek. Különösen a fiatalok, amióta az a gróf Széchenyi a nemzetiség szilárdításáról perorált.

SCHLAMADINER. Még a becsületes nevét is megutálta, Schlamadinernek hívják és ő Salamonnak írja magát. Azt mondja: írói név! *Óvatosan.* Mert ő verseket ír!

SÜTŐ. Aggodalmasan. Ejnye, ejnye!

SCHLAMADINER. Ilyeneket ír: „Hítvány cenk — honfibu és Frangepán!”

SÜTŐ. A pozsonyi hugom fia jurátus, ő is verseket ír, pedig egyébként jóra való fiú. Nem tudom, mitől van az?

SCHLAMADINER. Egy jurátus, igen, az írhat, — de egy tisztességes polgárfiú, aki házat örököl, meg üzletet, meg szölt a Sashegyen... Tetszik tudni, mit írt a multkor? *Sugva.* Ő nem hajt térdet egyik drónus előtt sem.

SÜTŐ. Hm! Még bajba keveri magát a policiával! Majd megpróbálom, beszélek a buksi fejével...

Kivülről a jurátusok éneke hallatszik.

SÜTŐ. Miféle ének az?

SCHAMADINER. Jurátusok jönnek.

SÜTŐ. Országgyűlési ifjak? No — majd megmondtam, ki hozta ide azokat! Ők szokták a konzervatív követeket lepisszegni... Gyerünk! reám ne ismerjenek! *Ketten a házba.*

Hat jurátus lép be libasorban, halkán énekelve, inkább csak zümmögve, még akkor is énekelnek, midőn már körülülték az erdei asztalt.

Hat jurátus.

EGYIK. Várjatok — beszélek a korcsmárossal, megalkuszom az ebédre.

MÁSIK. Két huszas fejenkint — bor ad libitum!

EGYIK. A korcsmába el.

Gránátos, parasztleány és matróz.

Egy gránátos jön, vele egy gazdag népviseletbe öltöztetett parasztleány és egy matróz, kerek viaszos-vászonkalappal.

MATRÓZ. Jó helyt járunk: ez az állóhíd-korcsma!
GRÁNÁTOS. Hát gyerünk beljebb!

MATRÓZ. Menjetek, — én már ettem. Ide ülök.

LEÁNY. Egy pohár borra, János bácsi!

MATRÓZ. Később, ha ti már ettetek. Mert én azt nem tudom nézni, ha más eszik.

GRÁNÁTOS. Hát akkor beljebb! A leánnyal bemegy.

MATRÓZ. Leül a fal melletti lócára, kiveszi a pipáját, amelynek szára eldugult, vele foglalkozik és nem törődik azzal, ami körülötte történik.

Előbbiek, Korcsmárosleány.

KORCSMÁROSLEÁNY. Egy korsóval és poharakkal a jurátusokhoz. Az úri barátjuk üzeni: tessék meginni, addig elkészül az ebéd. Visszamegy a házba.

EGY JURÁTUS. Az első pohár kié legyen?

A MÁSIK. Az első pohárral köszöntöm a napot, amely megoldvasztja a fagyot és elűzi az éjszakát. Köszöntöm a nagy tűzőzönt, amely megtisztítja és ujja-teremti a világot!

A *HARMADIK*. Köszöntöm a mennykövekkel terhes zivatart, amely feketén vonul föl a hon egén! Köszöntöm az érckebleket és az ércpengéket, amelyek félelem nélkül várják!

A *NEGYEDIK*. A forró vérhullámot köszöntöm, amely megdobbantja a szívemet. Adja Isten, hogy minden cseppjét a honnak és a barátságnak dedikálhassam!

AZ *ÖTÖDIK*. Azokra iszom, akik egykor meg fognak halni a magyar szabadságért!

AZ *ELSŐ*. Őreá igyunk, aki Nagy-Británia hatalmával és Frankhon dicsőségével koszoruzza meg Hunniát.

MIND fölállnak, leveszik süvegjüket és összeütik poharukat, kitörve. Vivát Kossuth Lajos!

EGYIK. Elhoztátok a Pesti Hírlap számait?

AZ, AKI A *KORCSMÁBAN JÁRT*. Itt vannak: hét szám!

EGY HANG. Hét világító torony!

MÁS HANG. Hét vészharang!

AZ *ELSŐ*. Ebéd után föl a hegytetőre, ott körbe heveredünk és egyikünk felolvassa Kossuth cikkeit.

Előbbieik, Salamon.

SALAMON. Aki az erdőből jött — szakáltalan Petőfi-maszk — közelebb jön. Megkövetem az urakat —

EGYIK JURÁTUS. Mi tetszik?

SALAMON. Csak ennyi: csodáлом és irigylem önöket... Önök azok az ifjak, akik magukat Kossuth Lajos dandárának nevezik...

EGYIK JURÁTUS. Mit kíván ön tőlünk?

SALAMON. Ha befogadnának a körükbe, mint utolsót, mint legkisebbet, — akkor legmerészebb álmodom teljesülne.

TÖBBEN. Nem ismerjük önt. Kicsoda ön? Nemesember?

SALAMON. Budai polgárfi vagyok... Eredetileg Schlamadiner...

EGYIK JURÁTUS. Fogadjuk be! Mi a demokráciáért harcolunk, de nincs köztünk egy polgár sem, — sajnos, mind nemesemberek vagyunk...

MÁSİK JURÁTUS. Fogadjuk be, — ő lesz köztünk az Egyenlőség képviselője.

ELSŐ JURÁTUS. Kész ön a honért áldozni?

SALAMON. A véremet! *Szünet.* És az író tollamat!

EGYIK JURÁTUS. Ön talán költő? *Mind érdeklődve nézik.*

SALAMON. Ma írtam egy verset a nemzet iker-csillagához, — e néven Széchenyi és Kossuth értendő.

EGYIK JURÁTUS. Majd felmegyünk a hegytetőre, — ott meghallgatjuk az ön versét...

KORCSMÁROSLEÁNY. Kész az ebéd, kérem!

EGYIK JURÁTUS. Ki-ki a maga poharát!

SALAMON. *A korsóval a kezében, szolgálatkészen.* A korcsma udvaráról látni lehet Pestbudát és a Dunát. *Mind el.*

A színen csak a matróz maradt. Kakuk szól.

Matróz, Wesselényi, Széchenyi, Crescencia, Lovász:

Wesselényi, Crescencia, Széchenyi, mindhárman lovaglórúhában, egy lovász, az utóbbi pokróccal a karján.

WESSELÉNYI. *Előremegy, visszaszól.* Erre-erre! Azt hiszem, ez az! A *matrózhoz*. Miféle korcsma ez?

MATRÓZ. *Anélkül, hogy fölkelne.* Korcsma az Álló hídhoz!

SZÉCHENYI. Álló híd? A mi mesterségünkbe vág.

WESSELÉNYI. És kend miféle szerzet?

MATRÓZ. Dunai ember vagyok, — a Széchenyi-gőzösről.

WESSELÉNYI. *Széchenyihez.* Hallod? A dicsőséged elszabadult tőled és megmászta a hegyeket!

CRESCENCIA. *Széchenyihez.* Kérek pénzt!

SZÉCHENYI. *A nadrágja zsebéből egy marék pénzt vesz elő.*

CRESCENCIA. *Válogat belőle és odaadja a matróznak.* Igya meg Széchenyi egészségére.

MATRÓZ. *Megnézi a pénzt, aztán fölkel, leveszi a kalapját, lelkesen.* A Széchenyi-hajó egészségére?

CRESCENCIA. Nem, — az ember egészségére, aki keresztapja volt a hajónak.

MATRÓZ. Az nem él már. A régi időkben nagy dunai kapitány volt. De azért megiszom! A *korcsmába megy.*

WESSELÉNYI. A nép nem meri elhinni, hogy halhatatlanok járnak közte. A *lovásztól elveszi a takarót és leteríti vele az erdei asztal egyik lócáját.* Üljön le, Crescencia! *Lovászhoz.* Te most visszamehetsz a lovakhoz. Ha kifujták magukat, megittassátok őket.

LOVÁSZ. *Instálom, már megjött a kocsi is...*

WESSELÉNYI. Hozott jeget?

LOVÁSZ. Hozott, instálom.

WESSELÉNYI. A palackokat jégre... Charles készítse az ételeket, — majd szölok, ha kellesz. Elmehetsz.

LOVÁSZ. Elmegy.

SZÉCHENYI. Meddig kell itt rostokolnunk?

WESSELÉNYI. Óráját nézi. Mondjuk: egy óráig.

SZÉCHENYI. Egy lemondó mozdulatot tesz.

WESSELÉNYI. Ne légy türelmetlen, — megígérted, hogy ezt az órát nekem ajándékozod.

CRESCENCIA. Széchenyihez. Valami meglepetés lesz, meglátod.

SZÉCHENYI. A vastagjából. Wesselényi Miklós nem cincogtat egeret, — ő be fogja nekünk mutatni a budai hegyek oroszlánját.

WESSELÉNYI. Oroszlán? Mintha pedzenéd az igazságot!

SZÉCHENYI. Óráját nézi. Ha nyeregben maradtunk volna, azóta már fenn lennénk a hegytetőn. A lovak még nem voltak fáradtak.

WESSELÉNYI. Mért kell neked török-szakad a Jánoshegyet megmásznod?

SZÉCHENYI. Körül akarok ott nézni... Valami tervem van... Ott lesz a magyar Walhalla-Pantheon, — vagy mint Tasner uram mondja: Üdvlelde. Szóval: ott akarjuk megcsinálni a nagy magyarok temetőjét. A Jánoshegy lesz a magvarság szent hegye.

WESSELÉNYI. Nem lesz messzi?

SZÉCHENYI. Kell, hogy közelebb legyen a felhőkhöz, mint az emberekhez... Zordon fenségű kert legyen, amely mérföldnyire ontja magából az áhítatos csendet. Távol egymástól — facsoportok alatt — sziklakupok tetején — egy-egy gigantikus sír, amely

messzi kitekint az országba... Az egésznek szépnek kell lennie, olyan szépnek, hogy kibékítse az embert a halállal. Mert mi jutalmat adhatunk a halandó embernek? Szép sírhelyet.

WESSELÉNYI. És kit fogsz oda temetni?

SZÉCHENYI. A munka hőseit. Akik a honért dolgoztak. Dolgoztak — nem szónokoltak. Valahányszor halottas menet vonul a szent hegy felé, előlép a sirkert komor öre: „Mit alkottál életedben?” — És a halottnak vallania kell. Egyetlen szóval kell válaszolnia.

WESSELÉNYI. Például: „Állóhidat!”

SZÉCHENYI. Nevet. Vagy „Lelenházat!” — Az őr erre tiszteleg: „Passiert!” Hanem akik az életben csak pártot alakítottak, intrikáltak, szép beszédekert mondtak, vagy föltűnést keltő ujságcikkeket írtak, és azonkívül semmit, — azoknak kívül tágasabb.

WESSELÉNYI. Elgondolkozik. Az ötlet szép. Ez sarkantyúja lehet későbbi generációknak.

Széchenyi. Délután föllovagolunk. Sirt keresek magamnak — virágzó május havában sirt, amelyet még csak ezután kell kiérdemelnem... sirt odafönn a hegytetőn és az utamon elkísérnek azok, akiket szeretek: a hű barát, a jó asszony. Nem szép gondolat?

WESSELÉNYI. Egyben mégis elhibáztuk a mai rendezést: Nem gondoltunk arra, hogy május elseje van és fél Buda künn orditozik az erdőben.

SZÉCHENYI. Vagy ma, vagy soha. Tegnap tértem meg az Aldunáról és holnap megint a Tiszára megyek.

WESSELÉNYI. Tíz ember életét éled.

SZÉCHENYI. Évszázadok Augiász-istállóí várnak reám...

CRESCENCIA. Jó hallgatni ezt a tavaszi züm-mögést. És elgondolni: az erdő teli van dobogó szivekkel, fénylő szemekkel. Hallgassák csak! *Csend. A távolból a szél egy pléhbanda néhány akkordját hozza. Valahol egy férfitársaság vidáman felujjong — valaki talán kilenc bábót dobott. Azután egy kocsi közeledő, majd távolodó csengetyűje hallatszik.*

SZÉCHENYI. Az ember azt hihetné: egy ébredő óriás nyújtózkodik. Kezét ráteszi *Crescencia* kezére. Szép ez a tavasz, ugy-e, Cenci?

CRESCENCIA. Szívfájdítóan szép.

WESSELÉNYI. Mi fájhat a szívének, *Crescence*? Ön Széchenyiné lett — többet is kívánt az élettől?

CRESCENCIA. Az asszony tökéletlen lény. Neki a boldogság is fájdalom és minél többet ajándékoz neki a sors, annál több veszteni valója van.

SZÉCHENYI. A nők tavasszal a mulandóságot siratják. Nem bírják el a halk neszt, amit a homokóra hulló szemei csinálnak. A fehér homlokuk ilyenkor ráncokkal álmodik.

CRESCENCIA. Két ilyen nagy ember és nem tudnak kiokosodni egy asszonyból. A mulandóság gondolata nem fáj, inkább boldogít. Kettesben megöszülni, megenyhülni, édesen megsemmisülni: a legszebb a világon. Ma ebédnél bort iszom és ráköszöntöm poharamat arra a *Crescencera*, aki holnap már csak mint fekete rámába foglalt silhouette fog élni.

WESSELÉNYI. Nem a mulandóságtól fél, hanem az osztozástól. Nem akar rajtad osztozni. *Crescenciához.* Igaz?

CRESCENCIA. Én istenekkel eszem cseresznyét a közös tálból. Nincs okom félni?

SZECHENYI. Szavamra mondom: féltékeny a Lánchídra?

WESSELÉNYI. *Crescenciához.* A híd szédületes íveléssel össze fogja kötni az ön életét a halhatatlansággal.

CRESCENCIA. Istenem, hát olyan jó dolog halhatatlannak lenni?

SZECHENYI. *Óráját nézi.* Hanem az ígért meglepetés késik.

WESSELÉNYI. *Hirtelen.* Szoktad te a Kossuth Lajos lapját olvasni?

SZECHENYI. *Hallgat.*

WESSELÉNYI. Mért nem felelsz?

SZECHENYI. *Egy ujságlapot tesz az asztalra.* Itt a hirlap mai száma. A nemzeti vagyon igazságtalan elosztásáról elmélkedik. Szinte ráuszítja a szegénységet a földbirtokra: a tiéd, tőled ragadták el, vedd vissza! Mit tartsak olyan politikáról, amelynek a szegényes veleje: az egyiktől elvenni, a másiknak odaadni?

WESSELÉNYI. *Sötéten.* A vagyonelosztás nálunk igazságtalan.

SZECHENYI. És hogyan akarsz ezen segíteni? Úgy, hogy lattakot intézzünk a harisnyába dugott huszasok ellen? Hogy egymás kezéből tépdessük a koldus rongyokat? Nem, barátom, ez nem segítség, mert koldust csinál a gazdagból és martalócot a szegényből. Csak *egy* segítség van: Minden ember tanuljon meg dolgozni!

WESSELÉNYI. Lehet, hogy Kossuth téved, de

akkor is a hazaszeretet téveszti meg. Nála jobban senki sem szereti a magyarságot.

SZÉCHENYI. Ez nem érdem! Az ember a nemzetében önmagát szereti. Azért nem jár külön prémium. Aztán, tudod, ha elgondolom, hogy a mi fajtánk az egyedüli a világon, amely a maga ősi nyelvét évszázadokon át fölládozta a latin nyelv kedvéért, — hát olyan nagyon szeretni való ez a nemzet?

WESSELÉNYI. Óráját nézi. Valaki találkozni akar veled . . . Valaki ide fog jönni . . .

SZÉCHENYI. Fölkel és farkasszemét néz vele.

WESSELÉNYI. Semmit se szólj, egy rossz szót sem, — előbb hallgass meg!

SZÉCHENYI. Ő akar velem?

WESSELÉNYI. Megkért, hogy hozzalak össze valami semleges helyen . . .

SZÉCHENYI. Mi célja ennek? Évek óta egyebet sem tesz, mint az én munkámat gáncsolja el.

WESSELÉNYI. Széchenyi!

SZÉCHENYI. Én viszem a nemzetet, lépésről-lépésre, göröngyös, fárasztó utakon, de az egyetlen lehetséges irányban, — ő pedig délibábos tündérkereteket, aranyvárakat fest a felhőkbe és azt mondja: akarnotok kell csak és ez mind a tiétek! Ez rettenetes, ez kétségbeejtő, mert kompromittálja a haladás ügyét . . .

WESSELÉNYI. Ennek a találkozásnak meg kell történnie! Ez nem a kettőtök ügye, — a nemzet követeli tőletek! Ma ti ketten vagytok a magyarság ereje. Te, a hidegen számoló, éles ész, ő a lángoló lelkesedés, a magyar fantázia. Ész nélkül semmit sem lehet elvégezni, de fantázia nélkül nem lehet nagy dolgokat

kezdeni. Ne álltassátok magatokat: ti csak együtt képviselitek a nemzeti génuszt. Vállat vetve, közös akarrattal új útakra kényszeríthetitek a magyar végzetet. Két ilyen titán a csillagokig emeli Szt. István koronáját. Ha azonban egymás ellen fordultok, akkor jaj Magyarországnak. Meg hasonlítás a magyar ész és a magyar szív között: ez az örület éjszakája. Ne szakíts félbe! A mai nap dönt a haza jövődjé fölött. A mai napon megütözköznek a nemzet őrangyalai és ártó démonjai. Ha ma a feketék győznek, ha Széchenyi és Kossuth nem tudják egymást megérteni, akkor örökös lesz a viszály az országban. A nagy Széchenyi és a nagy Kossuth után törpe Széchenyiek és kis Kossuthok fognak egymással marakodni, az ész és a szív harcából a fufang és düh soha véget nem érő csatája lesz. Ha ti ketten ma nem tudtok megegyezni, akkor ne is építs Pantheont a hegytetőn, mert ami emberi nagyság teremni fog ebben az országban, azt meg fogják örölni a pártharcok. Polgárháborúk halottjai pedig nem érdemelnek Pantheont. Széchenyi István, te az emberiségnek — amelynek meg akarod menteni ezt az árva, keleti rajt — tartozol vele, hogy kezet fogj Kossuthtal!

SZÉCHENYI. Aki komoly érdeklődéssel hallgatta. Jöjjön — neki nyujtom mind a két kezemet.

WESSELÉNYI. Ezt vártam tőled!

CRESCENCIA. Kocsi állott meg a lovaink mellett... Egy úr —

WESSELÉNYI. Odanéz, nagy izgalomban. Igen — idehozom! El.

CRESCENCIA. Szünet után. Szeretnék valamit mondani.

SZÉCHENYI. A szívemmel hallgatlak. Te vagy az én lelkiismeretem.

CRESCENCIA. Az ülő Széchenyi mellett áll, a vállára támaszkodik. A legjobb ember vagy, a leg-nemesebb.

SZÉCHENYI. Csakhogy —? Mert ilyen bevezetés mindig „csakhoggyal“ folytatódik.

CRESCENCIA. Csakhogy szégyelled a jóságodat, eltitkolod, mintha gyöngeség volna. Azzal az emberrel szemben, aki most jön, fagyossá, tüskéssé tesz a bizalmatlanságod... Oh, ha tudná a világ, milyen szerető, milyen forró szív ver a melledben! Mért mondtad, hogy nem szereted a nemzetet?

SZÉCHENYI. Émelyítenek azok a kan-odaliszkok, akik állandó csábtáncot járnak a haza oltára körül.

CRESCENCIA. Ha van férfi, aki kész meghalni Magyarorszáért, te vagy az!

SZÉCHENYI. Nem tudom, még nem próbáltam. De százszor inkább meghalni, mint szónokolni róla.

A korcsmaajtó megnyílik, az egész társaság, amely a Jánoshegyre készül, kivonul. A juristák oda-benn már összeismerkedtek Csajághyékkel. A nők kalapokkal és kendőkkel jönnek, mindnél, a gyerekek-nél is virág van.

Előbbieik, fentiek.

CSAJÁGHY. A Jánoshegyre? Harminc esztendeje nem másztam hegyet!

FARKAS. Szép rendet tartsunk! Miska huszár előre, — a katona úr legyen a hátvéd... a nagyságos kanonok úr a középre, az asszonyok mellé... Senki

ne kalandozzon el a derékhadtól, hátha csakugyan zsi-ványok lappanganak a bokrok alatt...

SALAMON. *Aki előrement, most visszasiet. Ő jön! Itt van az erdőben! Idejön! Kossuth Lajos!*

Előbbiek, Kossuth és Wesselényi.

SALAMON. *Az izgalomtól remegő hangon. Vivát, Kossuth!*

A JURISTÁK. Vivát!

KOSSUTH. *Erélyes mozdulattal csendreinti őket, azután Széchenyi felé fordulva, leveszi a kalapját. Csend! — ez szent hely. Ezt a hegyet, ezt az erdőt megszentelte a legnagyobb magyar lábanyoma. Hang nélkül, a szívünk mélyén üdvözljük őt, akinek köszönhetjük, ha ma már mi magyarok pirulás nélkül járhatunk a napfényben.*

FARKAS. A gróf! Ez ő! Gróf Széchenyi István!

TÖBBEN. Széchenyi!

KOVÁCS. Igen, ő az! Szívárvány a magyarság mennyboltján: égi ígéret, hogy nem lesz több isten-ítélet.

LENKE. *Mélyen meghajolva közeledik Crescencia felé. Nagyságos grófné, engedje meg, — ami virágot hozott a tavasz...*

KAMILLA. Minden virágot az első magyar aszszonynak!

A PARASZTLEÁNY. Jó egészséget, boldogságot! *Akinek virága van, mind odaszórja az asztalra.*

CRESCENCIA. Milyen kedvesek önök, — hogy ennyire szeretik az uramat!

KOVÁCS. Elég volt! Ne éljetez vissza a szerencsétekkel! Most föl a hegytetőre!

A *JURISTÁK*. Ez szép nap, boldog nap! — most föl a hegytetőre! — énekszóval föl a csúcsra!

SALAMON. Kezében fuvola van, Farkasában gitár, — a társaság énekelve és muzsikálva elvonul.

KOSSUTH. Némi meghatottsággal. A párisi citoyenek egyenkint komikus nyárspolgárok, együttvéve dicsőséges nemzet.

SZÉCHENYI. Fölkel, mind a két kezét Kossuth felé nyújtja. Köszönöm, hogy megtette ezt az utat. Szorítson kezét Széchenyinével is.

CRESCENCIA. Kossuthhoz. Szeretném megismerni a feleségét, — sok szépet és jót beszélnek róla.

WESSELÉNYI. Crescencia, ha nem nagyon fáradt: a szép kilátás, amelyről beszéltünk, nincs messzi...

CRESCENCIA. Széchenyi szeméből olvas. Igen, — szeretném látni... Kossuthra mosolyog. Ha visszajövünk, együtt ebédelünk... Wesselényi karján el.

Széchenyi és Kossuth.

A két férfi, miután magukra maradtak, olthatatlan kíváncsisággal szemléli egymást.

KOSSUTH, csakhogy mondjon valamit. A gróf úr úton volt?

SZÉCHENYI. Kinos emlékek hatása alatt a kezével legyint. Tegnap jöttem vissza az Aldunáról.

KOSSUTH. Nem volt kellemes?

SZÉCHENYI. Nem, legkevésbé sem! A mi utazóközönségünk kétségbeejtő az örökös pipázásával és köpködésével.

KOSSUTH. Nevet. Hajh, nemzeti szokás!

SZÉCHENYI. Mindenki olyan hangosan beszél, mintha népgyűlésnek szónokolna, ebédhez pedig legtöbben levetik a kabátjukat, mintha súlyos munkát végeznének. És mindig történnek köztük hősieis qui-proquo-k! Mohácson például egy katonatiszt galléron fogta a hajóskapitányt, mert az nem akart a hajójával addig vesztegelni, amíg a tiszt úrnak tetszett volna.

KOSSUTH. A gróf úr annyit utazott már életében, — igazán csudálom, hogy nem teszi túl magát ezeken a potomságokon.

SZÉCHENYI. Nem potomságok, hanem bizonyítékai a keserves igazságnak, hogy nálunk az emberek nem tisztelik sem önmagukat, sem embertársaikat. Pedig az emberi méltóság megbecsülése a szilárd part, amelyen a nép kikapaszkodik a barbárság fertőjéből. Angliában — *hirtelen elhallgat és Kossuthra tekint.*

KOSSUTH. Mért nem folytatja, kérem?

SZÉCHENYI. Tudom, ön mit gondol most rólam: „anglomán!“ — Mindenki annak mond.

KOSSUTH. Én nem! A gróf úr igen kedveli az angolokat, de azt meg lehet érteni.

SZÉCHENYI. Ők találták ki az emberi élet legméltóbb formáit.

KOSSUTH. Lehet. Nem ismerem eléggé az angolokat. Hanem emlékszem a gróf úrnak egy régebbi nyilatkozatára, — akkor azt mondta: az átlagos magyar ember elmésebb, mint az átlagos angol ember.

SZÉCHENYI. Csakugyan úgy van. Nálunk föltűnően sok az elmés ember. A keleti fantázia teszi őket elmésekké. Azt mondhatnám: nálunk szárnyuk

van az embereknek. De a repülésükben nincs köszönet, — az olyan, mint a bibicmadaré: mindig ugyaneget pocsolya körül kóvályog. Az angol embernek nincs fantáziája, ő gyalog jár, de körülgyalogolta már a világot.

KOSSUTH. És mi tette őt erre képessé?

SZÉCHENYI. Ő tudja, hogy a hazáját angol embertársaiban kell szeretnie. Mi, szegény, veszekedő magyarok, egy harcos csapathoz hasonlítunk, amely az ellenség tüzeiben is állandóan azon vitatkozik, hogy a katonai fölebbvalói elég értelmesek és elég becsületesek-e ahhoz, hogy az ő vezérei lehessenek? De bocsásson meg, — most veszem észre: én önt mellékvágányra vonszolom. Ön bizonyára komolyabb okokból mászta meg ezt a hegyet?

KOSSUTH. Úgy éreztem, keresnem kell a találkozást... Köztünk voltak félreértések... Lehet, hogy magam idéztem föl a félreértéseket, — megengedem, hogy én... De azt hiszem, mindezek a dolgok semmivé törpülnek, a gigantikus események mellett, amelyek némán és feketén vonulnak föl a láthatáron...

SZÉCHENYI. Meg *kell* egymást értenünk. És mivel *kell*, meg is *fogjuk* egymást érteni.

KOSSUTH. Azért jöttem, hogy följajnljam a nemes grófnak a szolgálataimat. Én önt vezéremmé teszem és mint közlegény követem. Ki legyen vezér ebben az országban, ha nem Széchenyi? Ön ébresztette föl a halálos álmát alvó nemzetet.

SZÉCHENYI. *Mosolyog.* Nem volt nagy dolog, — félig-meddig már kialudta magát.

KOSSUTH. A Lánchíd terve volt a hajnali harangszó. A híd még ma is csak terveiben exisztál, de

a magyarság — mint egy új népvándorlás — már átözönlött rajta és ma új és szerencsésebb csillagok alatt sátorozik. Ez az új világ teli van az ön akaraterejének delejes feszültségével, teli van ifjúsággal, mondhatnám: teli van jövővel!

SZÉCHENYI. Csakhogy én nem születtem ám népvézérnek.

KOSSUTH. A fontos az, hogy a nép önt akarja követni.

SZÉCHENYI. Hová?

KOSSUTH. A végcél tekintetében nem lehet eltérés. A végcél: a nemzet boldogulása.

SZÉCHENYI. De melyik úton érünk oda? Azon, amelyen ön haladt eddig, vagy azon, amelyen én?

KOSSUTH. Ez az, amit ma tisztáznunk kell!

SZÉCHENYI. Én rendületlenül hiszek a magyarság jövőjében. A magyarságra nagy jövő vár, — ma azonban csak egy hajszálon függ az élete. Tehát nekünk, akik a nemzet nevében határozunk és cselekszünk, nekünk minden lépést hidegen meg kell fontolnunk. A számító ész vezesse a magyart, ne az érző szív. A megfontolás, ne a szenvedély. Ne is keressük a nemzet igazságát, hanem keressük a hasznát. Ön mondta: a végcél a nemzet boldogulása.

KOSSUTH. Boldog csak szabad nemzet lehet.

SZÉCHENYI. Igaz — de mi a szabadság? Én nem tartom sokra azt a szabadságot, amelyet politikusok csikarnak ki a megszorult kormányoktól és amelyet csak törvények garantálnak. A törvény: papír. Én egy egészségesebb, általánosabb, mélyebben a nemzet szervezetében gyökerező szabadságra gondolok.

KOSSUTH. És melyik az?

SZÉCHENYI. A magyarság most újból kezdi az életét. Olyan, mintha most született volna. Amit ma tanul, az mélyen be fog vésődni az agyába és a szívébe, az kísérője marad talán évszázadokon át. Azt mondhatnám: most alakul ki újból a nemzeti jellem és mi abban a kivételes helyzetben vagyunk, hogy öntudatosan irányíthatjuk a nemzeti jellemképződés processzusát. Ha örök időkre biztosítani akarjuk a magyarság sorsát, akkor formáljuk át a dolgozók nemzetévé.

KOSSUTH. Vajjon csakugyan képesek vagyunk erre?

SZÉCHENYI. Képesek, ha előbb magunk megtanuljuk, azután másokat is megtanítunk rá, hogy geniális rögtönzésektől, délibábos álmoktól, parádés elméletektől semmit sem várhatunk, hanem mindent csak a saját szívós tevékenységünkötől. *Tűzzel.* Mi beszédeket mondunk, beszédeket és megint beszédeket, — pedig hát tudja ön, hogy Magyarországon ezer kvadrát mérföld mocsár van? Egy egész királyság, teli a termékenység évezredes kincseivel, — ezt meg lehet hódítani, nem beszédekkel, hanem munkával!

KOSSUTH. Szünet után. Méltóztassék folytatni, gróf úr!

SZÉCHENYI. Engem egyelőre kétféle alkotás érdekel. Olyan, amely összegyűjti a magyarságot és eszmesúrlódást eredményez, — ezért kellett a kaszinó, a színjáték, a tudós társaság, a lóverseny; — azután olyan alkotás, amely az ország alélt testében megindítja a vérkeringést: a forgalmat. Utak, vasútak,

hidak, hajójáratok, folyószabályozás... *Szünet után.*
 Ön mosolyog!?

KOSSUTH. Bocsásson meg, ez a keserű mosoly nem a nemes gróf szavainak, hanem a mi nemzeti nyomorúságunknak szól. Ha ön ma gazdaggá teszi az országot, akkor csak Ausztria fejős tehenét hízlalja. Először ki kell vernünk Ausztria fejéből azt a szörnyű rögeszmét, hogy a magyar vér és a magyar arany az ő tulajdona. Tehát: először szabaddá kell tennünk a nemzetet, hogy érdemes legyen dolgoznia, — akkor aztán lehet gazdag és művelt.

SZÉCHENYI. Komoran és szó nélkül hallgatja.

KOSSUTH. Én is azt mondom, igen: A magyarságot új életre kell nevelnünk, az iskolában, a sajtóban, a zöld asztalnál, akár a malom alatt, mindenütt, ahol hozzá tudunk férkőzni. Nagyszabású agitációs hadjárat induljon meg az országban, hogy a nép megszeresse és követelje a szabadságot. Mert nem a művelt nemzetek a szabadok, hanem az erősek.

SZÉCHENYI. És ön azt hiszi, szerkesztő úr, hogy agitációval — azaz szónoklatokkal, hírlapi cikkekkel — erőssé lehet tenni egy nemzetet?

KOSSUTH. Semmi esetre sem abban az értelemben, ahogyan a nemes gróf gondolja. Az agitáció egységessé teheti a nemzetet — egységessé! — az egység: erő. Ha majd az egész nemzet követelni fogja a szabadságot, olyan mohón, olyan viharosan, mint a szomszéd a vizet, akkor Ausztriának nem lesz elég szuronya, hogy eltılthasson minket a kútaktól. Én őszintén megmondom — bár attól félek, a nemes gróf félre fog érteni — én nem is kívánom, hogy a magyarság most még gazdag legyen. Maradjon meg egyelőre a

szegénységben és a keserű elégedetlenségben mindaddig, amíg ki nem vívta a szabadságot. Nem jólakott, hanem sovány emberekre van szükségünk, emberekre, akiktől Julius Caesar rettegett.

SZÉCHENYI. De hiszen ez a forradalom!

KOSSUTH. A magyar királynak nincs nálam hívebb jobbagyal!

SZÉCHENYI. Ön nem akarja a forradalmat, tudom, de meg fogja csinálni. A szikra, amely a szél szárnyán repül, nem akar pusztítani, azért mégis porba dönt és rommá változtat egy világot!

KOSSUTH. Én egyszerű polgár vagyok, aki törvényes eszközökkel akar harcolni a nemzete igazáért. Én azt tartom, egy nemzetre nézve semmi sem hasznosabb, mintha fiai az igazságért lelkesülnek, érte harcolnak, ha kell, érte meghalnak. Mert nem a híidakon, nem a műútakon és a gőzhajókon fordul a nemzet sorsa, hanem azon, mennyire tud ragaszkodni ideáljaihoz.

SZÉCHENYI. Kossuth úr, ha ennek az ideálnak sikerül a maga képére átformálni a magyarságot, akkor örökké valami elégedetlen, házsártos, magán segíteni nem tudó, de azért idegen segítséget mégis göggel visszalökő, barbár nép civódásai közt fog szülni a nemzet.

KOSSUTH. *Fölkel, szomorúan.* Azt hiszem, ezek után céltalan a további vita.

SZÉCHENYI. Céltalan!

KOSSUTH. Igaz, hogy ön el készül vállalni a helytartótanács közlekedési bizottságának elnöki tisztjét?

SZÉCHENYI. Kötelességem!

KOSSUTH. Akkor hát áldja meg az Isten, gróf úr.

SZÉCHENYI. Még egyet! Én meg vagyok róla győződve, az út, amelyen ön jár, hullákkal és romokkal telt pusztaságba vezetné a nemzetet. Nekem tehát kötelességem, hogy támadjam, leleplezzem, lehetőleg megsemmisítsem az ön befolyását.

KOSSUTH. A nemes gróf azt fogja tenni, amit a lelkiösmerete diktál. Én akkor is, utolsó lehelletemig is, hódolattal és ragaszkodással fogok gróf Széchenyi Istvánra gondolni. Az én számomra ön mindig a legnagyobb magyar marad. *Főlegyen esedik, keményen.* Van azonban valaki, aki önnél is nagyobb: a nemzet. *Kalapjával a kezében el.*

SZÉCHENYI. Mozdulatlanul néz utána.

A kakuk megint szól.

Crescencia és Wesselényi megjelennek a háttérben. Crescencia aggódva Széchenyihez siet.

Széchenyi, Crescencia, Wesselényi.

CRESCENCIA. Elment?

SZÉCHENYI. Bólint.

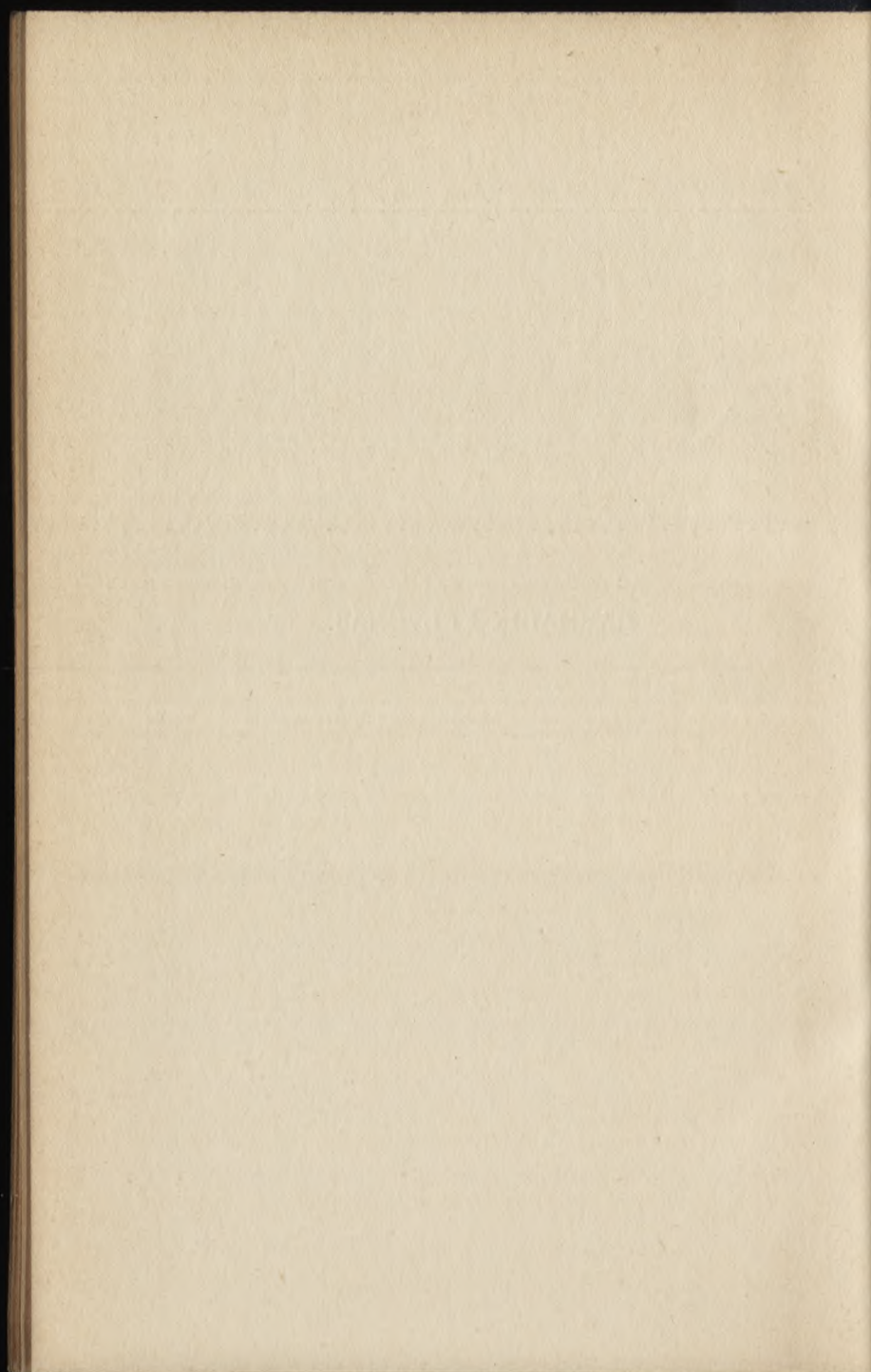
CRESCENCIA. Megyünk a hegytetőre?

SZÉCHENYI. Nem. Le a völgybe. Nem lesz pantheon. Polgárháboruk halottjai nem érdemlik meg a pantheont.

— *Függöny.* —

HARMADIK FELVONÁS.

Estély gróf Sándor Móric palotájában. Terem a táncterem mellett. Főbejárat a baloldalon; hátul ajtó a táncterembe; a jobboldali fal mellett kis baldachin alatti alacsony pódium, amely műkedvelő előadás színpadjául szolgál. A pódiumhoz egy-két lépcsőfok vezet föl. A pódiumon arany asztal és két díszes karosszék áll. Jobbról-balról a pódiumon egy-egy álló csillár.

Midőn a függöny szétnyílik, a táncteremből halk zene hallható. Valahonnan egy nagy társaság vidám kórusban nevet.

EGON ÖRGRÓF. Svalizsér kapitányi egyenruhában, egyedül ül egy divánon és óriásit ásít.

RUDI BÁRÓ. Balról benyit, körülnéz. Csau!

EGON. Zordon kedvében. Csau!

RUDI. Megkéstem?

EGON. Au contraire: nagyon is jókor jöttél. Ide nem lehet elég későn jönni...

A szomszédban újabb viharos nevetés.

RUDI. Kérlek, mit csinálnak odabenn?

EGON. Mit? Rébuszokat adnak föl egymásnak. Charade-okat. „Ha földobom fehér, ha leesik sárga — mi az?” Nem találod ki? Zálogot adsz!

RUDI. Ugy kell nekem, ugy kell nekem. *Leveti magát egy karosszékre.* Mért kellett Párisból ventre a terre hazagaloppiroznom? Még a Polignac-soiréet is elmulasztottam!

EGON. Na, ami azt illeti: a sok Veune Gliquot után egészséges lesz neked egy kis honi papramorgó.

RUDI. Ez nem papramorgó, hanem honi bi-valytej!

EGON. A mai soiréet a kis Poldi princesz kedvéért rendezték. Metternich Poldi — a háziasszony rokona, bécsi Wäschermädl-genre, Sándor Móric adorálja a petite sotté-ot, — azt hiszem, majdnem annyira, mint a lovait. És ma az történik, amit Metternich Poldi parancsol.

RUDI. És ő charadeokat parancsol! *Leül.* Sírni tudnék, ha Párisra gondolok!

Kivülről erős üvegcsörömpölés hallatszik. A főbejáraton besiet néhány hajdu és lakáj, mind a táncterembe sietnek.

EGON. Mi az? Mi van itt?

EGY LAKÁJ. Betörték az ablakokat!

EGON. Ördögöt? És kicsoda?

LAKÁJ. Valami rongyos emberek, — a Szent György-téren gyülekeznek.

RUDI. Engem lehurrogtak! Minden hintót ordítózással fogadnak...

EGON. Ablakos tótok. A forradalmat mindig ablakos tótok csinálják. Nekik van hasznuk az ablaktörésből.

LAKÁJ. Az udvarmester úr rájuk küldte a hajdu-

kat és a lovászokat, hogy szétpofozzák őket, de nagyon sokan vannak.

Társai után a táncterembe megy.

VIKI GRÓF. *Óvatosan kilopózdik a táncteremből.*
„Reggel négy lábon jár, délben két lábon, este három lábon — mi az?”

RUDI. Quelle horreur!

VIKI. Pedig te járatos lehetsz a zálogosdi játékban. Du bist ein alter Praktikus! Ugy hallottam, a vörös Corinna föladvott neked egyszer egy charadeot — mivel nem tudtad helyesen megfejteni, zálogba kellett adnod a somogyi birtokodat.

RUDI. Je m'en fiche!

EGON. A bécsi opera ballerínái azt hiszik: ti magyarok lasszóval fogjátok a rostbeefet, de hogy charadeokat adtok fel egymásnak, ilyen vadságot még ők sem tesznek fel rólatok.

Előbbie, Crescencia.

CRESCENCIA. *Óvatosan benyit a táncteremből.*
A három úr föláll ültéből.

VIKI. Parancsol valamit, grófné?

CRESCENCIA. Hogy a bécsi hajó — azt szeretném tudni: megjött-e már a bécsi hajó?

RUDI. Még nem... én most jövök a Dunapart-ról, a hotelomnibuszok mind ott állanak még...

VIKI. Stefit várja, grófné?

CRESCENCIA. Bécsből kell jönnie — megígérte, hogy egyenesen ide jön értem...

RUDI. Ugy látszik, a hajónak késése van...

CRESCENCIA. Ugy látszik! *El a táncterembe.*

VIKI. *Rudihoz.* Ennek az ura írt egy könyvet... Olvastad?

RUDI. Köszönöm, nem, — én Paul de Koçkot olvasom.

VIKI. *Egonhoz.* Borzasztó az, mikor egy somogyi ember a fejébe veszi, hogy ő telivér párisi...

Előbbiek, Wesselényi.

Wesselényi. *Belépett a táncteremből.* Mi van a Széchenyi könyvével?

VIKI. A címe — *Gondolkozik.*

WESSELÉNYI. Kelet népe!

VIKI. Igen — Kelet népe. A legmeggrázóbb könyv, ami valaha is a kezemben volt. Ez a könyv nyakát szegte a forradalomnak...

WESSELÉNYI. Miféle forradalomnak?

VIKI. Amit Kossuthék akarnak csinálni?

WESSELÉNYI. Kossuthék nem akarnak forradalmat csinálni.

VIKI. Most már nem, mert Széchenyi megtette azt, amit az ezopusi egerek terveztek: csöngetyűt kötött a macska nyakába. Most már vége a titkos bujkálásnak és lappangásnak, ezer fáklya fénye világítja meg a vörös macska útját. Kossuth úr megbukott.

WESSELÉNYI. Kossuthot nem lehet megbuktatni, valamint a földrengést, a szélvihart sem lehet megbuktatni. Mert amit te Kossuthnak nevezesz, az a magyar nemzet ezeréves önérzete és szabadságvágya.

VIKI. Amit én Kossuthnak nevezek, az egy bőbeszédű prókátor — weiter nix!

WESSELÉNYI. Kossuth a tenyerében tart titeket,

magyar urak, mint a csókafiakat és ti azt hiszitek, lenézhettek reá?

VIKI. Nézd, drága Miklóskám, a te Kossuth barátod nagyon szép ember, de én a legszebb prókátor kedvéért sem szoktam párbajozni. Ha mindenképpen belém akarsz kötni, akkor beszéljünk inkább a német ballettről.

WESSELÉNYI. Ti meg fogtok halni, sírban fogtok feküdni és még mindig azon fogtok tépelődni, hogy mi a divatosabb: a csíkos, vagy a kockás mel-lény? *Balra el.*

RUDI. Ezek a pózok! Egy spanyol toreadorba ojtott Bánk bán!

EGON. Nem bírom a patriotákat! Mikor én tor-más virslit eszem, akkor ők azt követelik tőlem, hogy sirassam meg a mohácsi vészt!

A táncterem ajtaja kinyílik, vidám nevetéssel benyüzsög az egész társaság, köztük Leontine hercegnő (Sándor Móricné), Crescencia, Poldi hercegnő, Káti grófnő, Sándor Móric, Miklós herceg, — az utóbbi feltűnően csinos huszáregyenruhában, — Wes-selényi és még többen, arszlánok és táncosnők, néhány öreg asszony és rendjeles öreg úr.

POLDI. Nyomában egy lakájjal, aki a zálogtár-gyakat ezüstvödörben hozza utána, fölmegy a pó-diumra. Attention, s'il vous plait! Következik a zálog-tárgyak kiváltása! Bitte sich zu setzen!

Kívülről egy tüntető tömeg dühös orditozása hal-latszík. A teremben egy pillanatra halálos csend támad.

POLDI. Jaj, — mi az?

RUDI. Szót sem érdemel! A canaille dalol!

EGON. Ablakos tótok! Ha rájuk eresztenének egy pár svalizsér-svadront, azok majd ütnék hozzá a taktust!

POLDI. Bitte sich zu setzen! Kit óhajt a p. t. publikum zálogbirónak?

VIKI. *Fölkel.* Ha szabad szerény szolgálataimat offerálnom —

A FIATALOK. *Viharosan.* Nem, nem! Kecs kére a káposztát! Üljön le!

SÁNDOR. Crescencia grófné legyen zálogbiró!

MIND. Crescencia grófné!

CRESCENCIA. *Fölmegy a pódiumra, leül a karosszékbe.* Nagyon szigorú leszek.

POLDI. *Idegesen.* Káti, hol van Káti?

KÁTI. *Fölkel.* Itt vagyok.

POLDI. Mondtam, maradj mellettem! Te fogd a zálogokat! Az *inashoz.* Franz, sie können gehn!

RUDI. Ki a Káti?

EGON. Egy szegény rokon.

VIKI. A bánásmód után ítélve: nagyon szegény!

POLDI. Csend legyen! *Belenyul a vödörbe.* Az első: egy vitézségi medália. Kié ez?

EGON. Az enyém, jelentem alássan!

RUDI. Huszonöt év óta nem volt háború és neki vitézségi érme van. Hogy csináltad ezt?

VIKI. Becsületszóra elhitték neki, hogy vitéz ember.

EGON. Ez nem is vitézségi, hanem életmentési medália.

RUDI. Több ízben megmentette a saját életét.

VIKI. Vattát dugott a fülbe és kerülte a cugot, hogy meg ne fázzon.

POLDI. A rosszmájú grófok maradjanak vesztég.
Mi a zálogváltság?

CRESCENCIA. Szavaljon egy rövid verset.

EGON. Milyen nyelven, kérem?

VIKI. Mert ő tótul is tud, kezit csókolom. Er ist ein vollkommener Slovak.

CRESCENCIA. Magyarul!

EGON. *Meghajol. Gyorsan.* Jaj egek! Mely szörnyü képzeletek, Melyeket elmémben hempelygetek. Óh látom Tartarus mély üregét, A feljött árnyékok fergetegét. Már lelkemig ér a Pokolnak hóhéra, Dárdákkal, Fáklyákkal Veri Megaera! Jaj! Hová kell lennem, Nem lehet pihennem; Mely vesztő Ijesztő Csata van bennem.

CRESCENCIA. Kész?

EGON. *Meghajol.* Kész!

VIKI. Da legst di' nieder. Egészen paff vagyok!

RUDI. Hol lötted ezt az alkalmi versikét?

EGON. *Alig tud beszélni a nevetéstől.* Heccből megtanultam, a bécsi ismerőseimet szoktam vele épátirozni. Egyszer elszavaltam öfenségének Mária Inno-centia főhercegnőnek, azt mondta rá: ez túlzás!

VIKI. Vasas németnek elég szellemes ember.

RUDI. Vasas németnek.

CRESCENCIA. Folytassuk!

POLDI. Selyemkeszkenő, K betűvel, grófi koronával.

KÁTI. Az enyém!

POLDI. Neki majd én mérem ki az igazságot!

CRESCENCIA. Halljuk!

POLDI. Te szabadon választhatsz két csók között, vagy Viki grófot, vagy az ajtófát csókolod meg.

KÁTI. Odalép a grófokhoz. Melyik az?

VIKI. A saját mellére mutat.

KÁTI. Fejét rázza, az ajtóhoz megy, megcsókolja az ajtófát. Hangos nevetés.

EGON. Tagadhatatlan, Káti kontesznak van ízlése.

VIKI. Hiszen ha ez az ajtófa nem volna annyira párbajképtelen!

RUDI. A Poldi ötlete jó! Ha Vikit csókolja meg, akkor kompromittálta magát. Ha az ajtófát; akkor megsértette Magyarország legrosszabb nyelvű emberét.

CRESCENCIA. Menjünk tovább!

POLDI. Egy pecsétgyűrű — ez Miklós hercegé!

MIKLÓS. Igen, az enyém! Körülnéz. Olyan kíváncsi vagyok, mi lesz most velem!

CRESCENCIA. Ezt olcsón adom. Gondolkozik.

VIKI. Az adós szerény szellemi viszonyaihoz mérten . . .

CRESCENCIA. Herceg, mondjon egy szót, amely X betűvel kezdődik.

MIKLÓS. Meghajol. Ypsilanti. Hangos kacagás.

CRESCENCIA. Ön lefegyverzett herceg, itt a záloga.

MIKLÓS. Nem volt jó?

VIKI. X-et kellett volna mondanod. Például Xundheit!

RUDI. Vagy Xellschaft.

EGON. Vagy X-tihant.

MIKLÓS. Nem tudtam, hogy németül is lehet.

CRESCENCIA. Menjünk tovább.

POLDI. Arany kronométer, sok, sok brelokkal.

EGON. Minden brelok egy rabláncra fűzött nő szív szimbóluma. *Sóhaj.* Ah!

VIKI. *Szerényen.* Az óra az enyém.

RUDI. Attention, messieurs et mesdames! Most akasztják a hóhért.

CRESCENCIA. Ön kapja a legnehezebb feladatot, gróf! Mondjon egy igazságot.

VIKI. *Megdöbbenve.* Egy igazságot?

CRESCENCIA. Igen, de olyat, amit a társaság minden tagja elhisz.

EGON. Viki, most terítékre kerültél!

RUDI. Ugy van az igazsággal, mint az egyszeri hadnagy a zongorajátékkal: még nem próbálta meg.

VIKI. Az igazság így szól:

POLDI. Én már nem hiszem el!

VIKI. Az igazság így szól: „Ahány férjes asszony van a teremben, mind híven szereti az urát.“ *Mély csend.* Van talán valaki, aki nem hiszi?

CRESCENCIA. Én elhiszem. Vigye az óráját. Magával nem jó kikezdeni.

POLDI. Az utolsó zálog: egy karperec. Kié ez?

NELLI GRÓFNŐ. Az enyém.

CRESCENCIA. Neked csinos énekhangod van — egy szerelmi dalt fogsz énekelni.

NELLI. Kinek énekeljem?

CRESCENCIA. Kinek? No lám! Még hogy kinek? A kályhának, kedvesem! Gitárt kérünk!

EGON. Ha én volnék most a kályha —

VIKI. Amilyen életteretlen vagy: füstölni kezdenél.

RUDI. És kitakarítana a kéményseprő.

EGON. *Iszonyodva.* Brr!

NELLI Az előkerült gitárral leül és egy kis dalt énekel. Francia vagy német nyelven.

MIND. Tapsolnak. Brava! Bravissima!

SÁNDOR. Akartok még Bänderspielt vagy inkább táncoltok? Na — Poldi? Ma a fiatalság parancsol!

POLDI. Valse — avec Damenwahl!

A FIATALOK. Damenwahl! Damenwahl!

POLDI. Jöjjön, Miklós herceg!

MIKLÓS. Hová?

POLDI. Táncolni! Én magát választom!

MIKLÓS. Vagy úgy! *Mind a táncterembe vonulnak, ahol bécsi valcert játszik a zene. Visszamarad.*

A három rosszmájú gróf, továbbá Sándor és Crescencia.

SÁNDOR. Biztos, hogy eljön?

CRESCENCIA. Megigérte.

SÁNDOR. Bécsből várja?

CRESCENCIA. Igen, az udvarnál volt, megköszönni a kinevezést.

SÁNDOR. Inkább az udvar köszönje meg neki, hogy megszabadította az országot Kossuthéktól.

CRESCENCIA. Maga azt hiszi, Sándor?

SÁNDOR. Kossuthnak vége. Aki elolvasta a Kelet népét, az nem kételkedik benne, hogy politikai halott. Nincs több keresni valója a közéletben.

CRESCENCIA. De a hajó már itt lehetne...

SÁNDOR. Stefinek előbb haza is kell mennie...

CRESCENCIA. Ő a hajón öltözik, a kocsit az állomáshoz rendelte...

SÁNDOR. Jöjjön a táncterembe, Crescencia, ne

várja meg itt, — a férjek hamar elbázzák magukat.
Ketten karonfogva el.

Viki, Egon, Rudi.

VIKI. Miféle gyanus pódium ez?

EGON. Valami dilettáns produkció lesz...

VIKI. Szóval: a konteszliket megint egyszer rá-
 eresztik a publikumra. Wehe, wann sie losgelassen!

RUDI. Megvárják a palatinust.

VIKI. Hát eljön a fenséges úr?

Egon. El. Poldi hercegnő vezetése alatt egy csa-
 pat konteszli tisztelgett nála, hogy meghívják.

RUDI. Elszánt kis nő az a Metternich Poldi!

VIKI. Szegény fenséges úr, résztvesz a magyarság
 minden bajában-bánatában.

EGON. Későn fog jönni, először valami katonai
 lakomán kell túlesnie.

RUDO. Tavalý én a duchesse de Clermont soirée-
 ján énekeltem. Les trois deesse-ben én voltam Páris
 királyfi.

VIKI. *Egonhoz.* Hallottál már ilyet? Irigy a kon-
 teszlikre!

RUDI. *Rendületlenül.* Ha hallottad volna akkor
 azt a tapsot!

EGON. Elbűvölő lehattél!

VIKI. A dilettánsnak kijáró taps nem számít.
 Próbálj egyszer pénzért énekelni, majd akkor meg-
 tudod, miből lesz a rézgálic.

EGON. A Szent Lőrinc-éji csillaghullás csak
 prüsszentés ahhoz a záptojáshulláshoz, ami akkor rád
 szakadna.

RUDI. Az nem bizonyos, maga Beethoven mondta Bécsben, hogy tálentum vagyok.

EGON. Az szegény olyan süket volt, mint az ágyú. Ha neked a tálentumod után kellene megélned, akkor „Tonau-Wassert“ árulnál az utcán.

VIKI. Én azt hiszem, inkább káposztagyalus lenne.

RUDI. Én azt a megfigyelést tettem: az olyan országokban, ahol disznózsírral főznek, fene kevés az ésprit.

Előbbiek, Káti.

KÁTI. Óvatosan beoson a táncteremből.

VIKI. Áhá! Titokban csókolózni az ajtóféával?!

KÁTI. Nem, de ha ön akar engem megcsókolni: tessék!

VIKI. Tessék?

KÁTI. Én most hallottam tante Crescencetól, hogy ön nekem onklím, — harmadik fokon. A grósz-tántím Ádámházy leány volt... Én megtagadtam öntől egy csókot és ez nem volt szép tőlem, — biztosan fájt önnek. Ugy-e, nagyon fájt?

VIKI. Ne beszéljünk róla, mert sírva fakadok.

KÁTI. Én nem akarom, hogy miattam szenvedjen. Kérem! *Odakínálja az arcát.*

VIKI. Kérem! *Homlokon csókolja.*

KÁTI. Most elégedett?

VIKI. Azt hiszem, hátralévő napjaimra nem lesz már semmi kívánni valóm. Hanem ön nagyon kedves leány, Káti kontesz.

EGON. Tudja, Viki gróf olyan, mint a vasorrú bába a mesében: megeszi a kisgyerekeket, de ha egyik

„édesszülének“ szólítja, annak megmutatja a Tündérországba vezető utat.

VIKI. Számíthat reám, Káti kontesz, útba fogom igazítani.

KÁTI. Jaj, milyen spöttisch emberek önök! El.

Előbbie, Káti nélkül.

VIKI. Szünet után. Tulajdonképpen miért nem adják férjhez ezt a fruskát?

EGON. Több az őse, mint a huszasa. Már a hetedik ükapja is plüre esett.

RUDI. Egyszer szó volt róla, hogy elveszi Miklós herceg?

EGON. El is vette volna, ha közbe nem lép Leontine hercegnő. Ő azonban Metternich Poldinak reklamálja a herceget és úgy rávetette magát, mint a nőtény párdúc a borjúra...

VIKI. Most már tudom, az angyali Poldi miért utálja ezt a kisleányt!

RUDI. Kicsit imbécile Miklós őhercegsége.

VIKI. Ha leányos apa volnék, őrizkedném a szellemes hercegektől. Azok vagy olyan széltolók lesznek, mint ti ketten, vagy ne adj Isten, elkezdenek politizálni!

RUDI. Arra törvényt kellene hozni, hogy a gazdag hülyék csak magyar leányokat vehessenek el.

EGON. Vigyázat! Borjú a vetésben!

Viki, Egon, Rudi, Miklós.

MIKLÓS HERCEG. Belép.

VIKI. Ha a jó Isten most tíz percig neutrális marad... Fenn, társalgási hangon, látszólag a régebbi

témát folytatva. Poldi hercegnő? Na — feschnek elég fesch — de bécsi wäschermädel-genre. Hanem a másik? Az igen! Az egész soireén ő a legkülönb delnő.

RUDI. Ravissant tailleja van és milyen raffiné egyszerűséggel tud öltözködni!

EGON. Parol d'honneur: túltesz az egész bécsi arisztokrácián!

RUDI. Párisban is csak egy delnő van, aki valahogyan számba jöhet mellette: Annie Clermont hercegnő, akit la huitième merveille du monde-nak neveznek.

MIKLÓS. Szabad tudni, kiről van szó?

RUDI. Neki meg lehet mondani.

EGON. Neki meg, — ő hozzánk tartozik, — ő is lion.

VIKI. Káti kontesz öméltóságáról beszéltünk. Mondanom sem kell: ez gavallértitok!

MIKLÓS. *Loyalisan.* Természetesen!

RUDI. Neked bevallom: én feleségül akartam venni. *Miklós arca elborul.* A tántim ilyen irányban tapogatózott, — sajnos, semmi reményem nincs. *Miklós mosolyog.*

EGON. Én nem is mertem próbálkozni, — én egyszerű, bár becsületes katona vagyok — hogy is remélhetnék ilyen szerencsét?

VIKI. Én öregebb vagyok nálatok, de azért nem adom fel a reményt. Végre ő szegény, én pedig dúsgazdag vagyok... Steinreich bin ich! *Miklós arca elborul.*

RUDI. Hahó, akkor te nem ismered Káti öméltóságát!

EGON. Annak a pénz bliktri. Pomád, fiam. Füttyül

a pénzedre! Köp reá! *Miklós arca felragyog.* Tudom is miért. *Súgva.* Egy ifjú képét viseli a szívében.

VIKI. Milyen ember lehet az az ifjú, akit ilyen nő imád! Szeretnék vele megismerkedni, szeretnék a barátja lenni!

MIKLÓS. *Megdicsőült arccal.* Pardon — megyek táncolni! *El.*

Viki, Egon, Rudi majd Pali.

VIKI. A potyka bekapta a legyet.

EGON. Horgostul. De ha ez az a Tündérország, amit Kátinak ígértél —

RUDI. Tündérország — szerényeb igényű tündérek számára.

PALI GRÓF. *Balról jön.* Csau!

EGON. Nem szégyeled magadat? Most kell jönni? Ennek bádorgója van!

RUDI. Sajnálhatod! Olyan érdekes társasjáték volt!

VIKI. Ez mindig késik. Ha egyszer forradalom lesz Budán, ő le fog késni a saját lámpavasáról.

PALI. Nem is képzelitek, milyen aktuális a lámpavas. Utcái zendülés van Budán. A misera plebs contribuens ellepte az utcákat, a Dunától föl idáig. Hárman kolonokban állanak és vicsorítják a fogukat. Micsoda pofák!

VIKI. Értelmesen beszélj fiam, mindig értelmesen! Kire vicsorítják a fogukat?

PALI. Hát nem tudjátok? Széchenyi Stefire!

VIKI és RUDI. *Nagy csodálkozással.* Mit beszélsz? Stefire?

PALI. Tudják, hogy a bécsi hajóval kell jönnie és macskazenével várják.

VIKI és RUDI. Nagy csodálkozással. Széchenyi Stefit? A nép bálványát?

PALI. Hiszen ez előre megrendezett dolog! Nem szoktatok ti ujságot olvasni?

VIKI. Én csak a Staatsanzeigert!

RUDI. Én a Moniteurt!

PALI. Napok óta támadják Széchenyit, mint a nemzet ellenségét. Jó ideje folyik már ellene a chasse á courre. A vármegyék egymás után anathemát mondtak rá.

EGON. Na hiszen, ha a táblabírák egyszer kítátják a szájukat!

VIKI. Mäuler wie Scheunentore!

PALI. Enfin: Széchenyi István ma az ország legnépszerűtlenebb embere.

VIKI. Csak így tegnapról mára? Ez kolosszális! Tegnap még a nemzet bálványa, a legnagyobb magyar — úgy kellett lefogni a tekintetes urakat, valahogyan szentté ne avassák, — ma pedig hazaáruló. Ez gyorsabban megy, mint a Ringelspiel a Wurstelpraterban! Jó kis nemzet vagyunk mi!

RUDI. Öröm és büszkeség magyarnak lenni!

PALI. Mindez azért, mert elfogadott valami hivalt a helytartótanácsnál, amivel excellenciás cím jár!

VIKI. A közlekedési bizottság elnöke...

Kívülről a tüntető néptömeg lármája hallatszik.

Előbbieik, Sándor.

SÁNDOR. A táncteremből jön. Miféle láрма ez?

EGON. Pali most jött az utcáról...

SÁNDOR. *Kezet ad Palinak. Isten hozott!*

PALI. Képzeld: a dicső nép Széchenyi Stefit akarja megenni. Azt mondják: eladta a hazát!

VIKI. És ők fütytel és pisszegéssel megmentik. Ez a magyar honmentési recept.

SÁNDOR. No tessék! Ezért volt ő az ország tálígása és trógerja?

VIKI. Én nem tudom sajnálni. Minek keveredett a korpa közé?

RUDI. Tu l'as voulu, Gorge Dandin!

EGON. *Hirtelen és fojtott hangon.* Az asszony!

Mind mosolyogva fordulnak a belépő Crescencia felé.

Előbbiek, Crescencia.

CRESCENCIA. Valami történik az utcán...

SÁNDOR. Vidáman. Szót se érdemel! A jurátusok izetlenkednek...

A zaj növekszik — fütyök, rekedt kiáltások hallhatók.

CRESCENCIA. Mennyi gyűlölet ebben a hangzavarban... Szörnyű, hogy az embereknek mindig van gyűlölni valójuk...

Előbbiek, Széchenyi.

SZÉCHENYI. *Mosolyogva belép.*

SÁNDOR. Stefi.

VIKI. Stefi — zenekísérettel.

SZÉCHENYI. *Kezet csókol Crescenciának, majd megszorítja a feléje nyújtott kezeket.*

SÁNDOR. Történt valami?

SZÉCHENYI. Semmi, amiről érdemes volna beszélni.

SÁNDOR. Jó, hogy nem kellemetlenkedtek neked a tumultusban. Most öt percet adok, meséld el Crescence grófnénak a bécsi ujságokat, azután irgalmatlanul viszlek a táncterembe. *A három grófhoz.* Ti jertek velem — a feleségem hivat.

EGON. Ebből kotillon lesz, akárki meglássa.

VIKI. Nem kell mindjárt a legrosszabbra gondolni. *Rudihoz gorombán.* Nem jössz mindjárt? Mitgefangen, mitgehangen! *A három gróf Sándorral el.*

Széchenyi, Crescencia.

CRESCENCIA. Az imént a lárma — mondd...

SZÉCHENYI. Nekem szólt. Azt hiszem, csak a bátorságukon múlt, hogy föl nem borították a kocsimat.

CRESCENCIA. Jézus!

SZÉCHENYI. *Mosolyog.* Semmi az egész! Hanem hogy milyen furcsán kalimpál néha az ember esze! Miközben a kiáltó és fenyegetődző emberek között defilíroztam, mindig Chatillonra kellett gondolnom...

CRESCENCIA. Chatillonra?

SZÉCHENYI. Huszárkoromban ott lóháton támadtuk a francia ágyúüteget... Ott is lárma és zűrzavar volt, — de az szép volt.

CRESCENCIA. Szörnyű lehetett!

SZÉCHENYI. Szép volt. Öltük egymást, de nem gyaláztuk meg egymást. Mikor a lovammal már az ágyúk közt voltam, a francia parancsnok, miután ellőtte utolsó kartácsöltését, odanyújtotta a kardját: Vos hussards sont tres braves, mon cammerad!

Kívül egypár dühös rikoltás.

CRESCENCIA. Hallod? Még most is! *Keserűn.*
Csőcselék!

SZÉCHENYI. *Elmélkedve.* Valami hiba van a számításunkban. Tegnap még a nép szava Isten szava volt — ma már: csőcselék!

CRESCENCIA. A nép gyermek, nem tudja, mit csinál.

SZÉCHENYI. Metternich szokta mondani: a nép gyermek, szükséges, hogy *mások* gondolkozzanak helyette. Én ezért húsz évig támadtam Metternichet! Valami hiba van a számításban...

Előbbieket, Leontine, Káti.

LEONTINE. *Jön, a nyomában KÁTI.* Hiszen itt van! Jó estét, Széchenyi! Persze, sietett a szerelmeséhez? *Crescenciára mosolyog.*

SZÉCHENYI. *Mosolyogva kezét csókol.* Aki az ön házába jön, édes Leontine, az önhöz siet. Jó estét, kis Kató! *Káti mélyen bókol.*

LEONTINE. *Széchenyi karja alá fűzi a kezét.* Most jöjjön, diadalban körülviszem a termeken... *Kátihoz.* Te maradj itt, Káti, — ha jelentik, hogy jön a fönséges úr, akkor siess hozzám...

KÁTI. *Szerényen.* Tánt Leontine, a grosse mazurra angazsirozva vagyok Miklós herceggel...

LEONTINE. Ne féltsd te a kis herceget, talál ő táncosnőt! *Széchenyivel és Crescenciával a táncterembe el.*

A táncteremben mazurt játszanak.

Káti és Miklós.

*Káti, leül és szomorúan lecsüggeszti a fejét. Egy idő múlva belép Miklós. Káti arca ragyogni kezd. Miklós kivesz egy széles szalagon függő monoklit, amelyet egyébként titkol és jellegzetes szájgrimasszal a szemére próbálja tenni. A monokli ismételten le-
esik.*

MIKLÓS. Tetőtől talpig arszlán. Á — kontesz Káti! Kegyed echapirozott a Tanzsaalból?

KÁTI. Mint delnő. Schrecklich echoffirozott voltam.

MIKLÓS. Féltékenyen. Igen, mert Viki gróffal táncolta a Schnellpolkát. Neki rasend tempója van. Mondja, nem unverschämt ember az?

KÁTI. Óh dehogy, nagyon gebildet és zuvor-kommend.

MIKLÓS. Akkor jó. Miután óvatosan körülnézett. Különben duellumra provokáltam volna.

KÁTI. Azt mondta, nagy Ähnlichkeit van köztem és Katalin orosz cárnő közt, — én is olyan majestatisch vagyok — hihi.

MIKLÓS. Monoklival nézi. Kegyednek ravissant tailleja van! És olyan raffiné egyszerűséggel öltözködik, mint a — mint a Clermont hercegnő. Bevezessem a Tanzsaalba, vagy csevegjünk?

KÁTI. Inkább csevegjünk, mert nekem itt kell maradnom. Kegyed olyan jó causeur, Miklós herceg, kevés gavallér olyan jó causeur.

MIKLÓS. Nem bánja, ha elmulasztja a grosse Mazurt?

KÁTI. Én már nagyon belefáradtam a hiu földi élvezetekbe.

MIKLÓS. *Nagy szemeket mereszt rá. Ugy?*

KÁTI. Meddig tart még a budai séjour, Miklós herceg?

MIKLÓS. *Elszomorodik. Holnapután már Steinamangerba megyünk a Frau Mamával.*

KÁTI. *Elszomorodik. Steinamangerba?*

MIKLÓS. *Megtörten. Snepfezni.*

KÁTI. Az élet tud nagyon grausam lenni.

MIKLÓS. Schrecklich grausam tud lenni. *Megint leejti a monoklit.*

KÁTI. Olyan nehéz azt tartani?

MIKLÓS. *Őszintén. Nagyon nehéz!*

KÁTI. Egy kicsit hadd probirozzam! *Átveszi a monoklit, melyet a Miklós karakterisztikus szájmozdulatával akar föltenni, — a jelenet végéig most már ő vesződik az üveggel.*

MIKLÓS. Tudja mit mondott a Frau Mama?

KÁTI. Mit mondott?

MIKLÓS. Hogy jó volna, ha valamit hoznék a házhoz...

KÁTI. Mit —?

MIKLÓS. Hercegnét. Azt mondta Frau Mama: nem baj, ha szegény...

KÁTI. *Bájos örömmel.* Nem baj?

MIKLÓS. Csak a Stammbaum legyen rendben.

KÁTI. Az helyes is. A Stammbaum — az kell, És van már egy Auserwählte?

MIKLÓS. Van. *Nem mer ránézni.*

KÁTI. *Szintén nem mer ránézni, az izgalomtól*

remegő hangon. Ki az? Nekem megmondhatja. Én nem szoktam traccsot csinálni.

MIKLÓS. Találja el.

KÁTI. Lolotte?

MIKLÓS. Nem.

KÁTI. Nelli?

MIKLÓS. Nem.

KÁTI. Poldi?

MIKLÓS. Nem. Hiszen annak zöld szeme van. Nekem csak olyan szem tetszik, mint a kegyedé. És olyan haj és olyan kéz és olyan száj, mint a kegyedé. Ami pedig a Stammbaumot illeti —

KÁTI. Ójé, nekünk annyi ősünk van, nem is férnek a Speisezimmerbe, még a sonkás kamrába is kellett akasztani belőlük.

MIKLÓS. Megmondjam, ki az én Auserwähltem?

KÁTI. Kérem szépen.

MIKLÓS. Kegyed! Nagy Überraschung?

KÁTI. Riesig óriási!

MIKLÓS. Kellemes, vagy kellemetlen?

KÁTI. Zavartan. Nem kellemetlen. Egy cseppet sem kellemetlen.

MIKLÓS. *Lelkesen.* Tudja, mit kellene most csinálni? Megcsókolni egymást!

KÁTI. Nem, — előbb azt kellene csinálni, hogy szólni a Frau Mamanak, — majd ha ő megengedi...

MIKLÓS. Bemenjünk most a szálába?

KÁTI. *Elszólva magát.* Hát most már nincs is semmi célja, hogy itt maradjunk.

MIKLÓS. *Karját nyujtja.* Szabad?

KÁTI. Igy —?

MIKLÓS. Igy. *Karonfogva néhány lépést tesznek.*

Előbbiek, lakáj.

EGY LAKÁJ. *Besiet a főbejáraton. Káti grófnő, kérem...*

KÁTI. *Előkelően. Wasz isz, Fránc?*

A LAKÁJ. *Most jött a lovas legény — két percmulva itt lesz a fenséges úr hintója... Balra el.*

KÁTI. *Ijedten. Jézus — a fenséges úrról megfeledkeztem. Kitépi a karját, egyedül berohan a táncterembe.*

MIKLÓS. *Csodálkozva utána megy.*

A táncterem ajtaján néhány lakáj és huszár siet ki, mind elmennek a főbejáraton.

Sándor, majd Leontine, Széchenyi, Crescencia, később a nádor és lakájok.

SÁNDOR. *A táncteremből jön és elsiet a főbejáraton.*

Leontine, Széchenyi, Crescencia ugyancsak a táncteremből jönnek és arccal a főbejáratnak fordulva, várakozva megállanak.

LEONTINE. *A beszélgetést folytatva. Ugyanezt a darabot előadták már Bécsben, a Lichtenstein-palotában, akkor is Poldi játszott a Cupido szerepét... Óh, ő genialis... és csinos lába van...*

A főbejárat két ajtószárnya megnyílik, két lakáj lép be égő gyertyákkal, a nádor és Sándor. A nádor magyar tábornoki egyenruhát visel, a haja időközben megfehéredett. A lakájok megállnak, jobbra, balra az ajtótól és — miután a nádor már a szobába lépett — ismét eltávoznak. Mind mélyen meghajolnak, Széche-

nyiek diszkréten hátrább vonulnak, úgy, hogy Leontine egyedül fogadja a nádort.

NÁDOR. Jó estét, hercegnő!

LEONTINE. Köszönöm, fenséges uram, hogy szerencsétlети házunkat . . .

NÁDOR. Én tartozom köszönettel: önöknél jó lenni — ez a ház mindig teli volt fiatalsággal, virággal és zenével. Lám, Széchenyiék! *Kezetfog először Crescenciával, majd Széchenyivel.* Hallottam, mi történt az utcán. Sajnálom, nagyon sajnálom. *Crescenciához.* Nem az urát sajnálom, hanem a népet, amely lepísszeg egy Széchenyi Istvánt . . . *Széchenyihez.* Ön azonban ne feledje, gróf, ha vannak is ellenfelei, hű barátai is vannak és én magam is közéjük tartozom.

SZÉCHENYI. *Némán meghajol.*

NÁDOR. Emlékszik-e még arra a szép téli napra, mikor először került szóba az állóhíd? Ön nálam volt Budán . . .

SZÉCHENYI. „A fáklyahordó nyomában a tűzvész jár.“

NÁDOR. *Mosolyog.* Csakugyan! Találkozott azóta a tűzvésszel?

SZÉCHENYI. *Mosolyog.* Magamon viselem ölélésének nyomát.

NÁDOR. A kovácsokat, akik az emberiség sorsát kovácsolják, olykor megpörköli a szikra. Gondoljon Prometheuszra! A titánt halhatatlanná teszi a tűz.

SZÉCHENYI. *Lemondással mosolyog.* A titánt? Ha tudná fenséged, milyen kicsinek érzem magamat!

NÁDOR. Tudom! Soha még törpe nem érezte magát ilyen kicsinek!

SZÉCHENYI. A fenséges úr azon a téli napon rettenetesen belelátott a jövőbe.

NÁDOR. Én? Arról ugyan nem tudok! Akkor én még azzal nem voltam tisztában, miféle folyóvizet készül ön áthidalni. Azt hittem: csak a Dunát, — de most már kisült: a Styx volt.

SZÉCHENYI. *Nem érti.* A Styx?!

NÁDOR. Igen, ön áthidalta a halottak fekete folyóját. Ön hidat épített az Alvilágba és napfényre hozott egy egész eltemetett nemzetet. Ön visszahozta a hét magyar törzset, vissza a régi dicsőséget, melynek híre már veszendőben volt, visszahozta a föld alól a magyar vitézséget, a magyar dalt, a magyar munkabírást és a magyar duhajságot. Ön megmentett a rothadástól mindent, ami szép, nagy és haszontalan volt a nemzet életében.

SZÉCHENYI: Él a nemzet?

NÁDOR. Él és élni fog. Azelőtt attól kellett félnünk, hogy egy lehelet elfújja, — ma már jöhetnek a viharok!

SZÉCHENYI. Az az iszonytató: tehetetlenül nézni, hogyan rohan vesztébe...

NÁDOR. A nemzet maga választ magának sorsot. És ne feledje: ez Mohács nemzete, — nincs az a mélység, amelybe tárogatószóval le nem lehet csalni. De azért azt hiszem: egyszer, végül, minden valóság ellenére és minden emberi bölcseséget kigúnyolva, mégis föl fog érni a hegytetőre! Lesz idő, midőn ön mint bronzkoloszus fog állani Pest-Buda legszebb piacán. Ha most pisszegnek a gyerekek, azok a szeretni való és haszontalan, drága és ostoba

gyerekek, akkor ajánlom: előlegezzon önmagának valamit a bronzkolosszus ércnyugalmából.

SZÉCHENYI. Érc vagy vályog — a matéria, amelyből engem gyúrtak, éppen csak ma jó, hogy betömjön az emberiség útjában egy gödröt.

NÁDOR. Amióta megöregedtem, azóta óvatos vagyok a saját igazságaimmal szemben. Bizonyosnak csak egy látszik: az igazság mindenütt trónolhat, csak éppen az utcán nem. *Kezetnyújt Wesselényinek, aki a táncteremből jött.* Igaz-e, báró Wesselényi?

Előbbiek, Wesselényi.

WESSELÉNYI. Fenséges uram, engem a tapasztalás másra tanított: az igazságnak a földön csak *egy* biztosítóka van: a nagy nyilvánosság. Egyes ember tévedhet, de a nagy tömeg nem.

NÁDOR. *Szeliden.* Pedig én azt hiszem, a nagy tömeg mégis tévedett, midőn keresztre feszítette a Messiást!

SÁNDOR. Fenséges uram, ha megengedi, kezdhetik a színjátékot... Majd félbeszakítom a táncot...

NÁDOR. A világért sem! Csak hagyja őket táncolni. Barátom, uram, kedves grófom, itt csak *egy* fontos dolog van: a fiatalság. Azt hiszem, a jó Istennek is nagyobb kedve telik egy fiatal táncospárban, mint a Hofkriegsrat minden vén generálisában. *Hercegnő! Karját nyújtja Leontinenek, vele és Sándorral a táncterembe megy.*

Széchenyi, Crescencia és Wesselényi.

WESSELÉNYI. *Széchenyihez, aki Crescenciával a főherceg után akar menni.* Egy szóra!

SZÉCHENYI. Mi az, Miklós?

WESSELÉNYI. Nem szeretem a homályos helyzeteket, megmondom neked: a mi utaink szétválnak.

SZÉCHENYI. Szétváltak már régen. És bevallom neked: ha valami, *ez* fájt.

WESSELÉNYI. Jóbarátod voltam, szerettelek mint senkit, életemet is odaadtam volna érted... De tovább nem követlek!

SZÉCHENYI. Te okos és becsületes ember vagy, te tudod, mi a kötelességed.

WESSELÉNYI. *Mintegy trance-ban.* Most nem okos emberekre van szükség, — hanem bátrakra! Olyan férfiakra, akik mindent mernek. A nemzeti szabadság itt lengedez a fejünk fölött, mint egy óriás selyemlobogó, — most olyan férfiak kellenek, akik meg merik ragadni!

SZÉCHENYI. Majd meg fogjátok tudni, hogy szívárvány után kapkodtatok.

WESSELÉNYI. Mi most a csodák korát éljük, — te nem lehetsz vezérünk, mert nem hiszel a csodákban!

SZÉCHENYI. Megmondjam, miféle csoda történik veletek? Ázsia megint megúnta a békés munka egyhangúságát. Ázsia megint lóra akar ülni, kalandozni, száguldozni, vért ontani...

WESSELÉNYI. Mink, akiket ázsiai nomádoknak tartasz, hívek maradtunk a régi zászlóhoz, a régi rongyos és dicsőséges magyar zászlóhoz. Ez nem a te zászlód, Széchenyi!

SZÉCHENYI. Melyik az enyém?

WESSELÉNYI. A császár lobogója!

SZÉCHENYI. *Nyugodtan. A fekete-sárga nem az enyém, de a vörös sem.*

WESSELÉNYI. *Komor arccal elmegy a főbejáraton.*

Széchenyi, Crescencia.

CRESCENCIA. Az Istenért, mi volt ez?

SZÉCHENYI. Szakítás. Ismerem Miklóst, — ezentúl csak ellenfeleim első glédájában fogom látni.

CRESCENCIA. Rossz ember Wesselényi?

SZÉCHENYI. Nemes és önzetlen. Ha úgy fordul a dolog, akkor ő kínhalált hal azért, amit mondott.

CRESCENCIA. De hát mi történik itt? Mi ez?

SZÉCHENYI. Szól a halál tároгатója. Ez a forradalom! Én már régóta hallom: a levegő teli van vérforraló zajjal: dobpergéssel, harangkongással, teli van halálvággyal, vérszaggal. Ezeknek az embereknek a vérét a forrpontig hevíti valami titokzatos tűz. Ezek már mind lázban beszélnek. Ők már nem mennek oda, ahová akarnak, egy démoni erejű orkán sodorja őket a mélység felé!

CRESCENCIA. Rettenetes orkán lehet, ha ilyen kőtoronyot is, amilyen Wesselényi, ki tud mozdítani a helyéből. *Megfogja a kezét.* Sápadt vagy!

SZÉCHENYI. Itt több történt, mint hiszitek... Valami megrepedt az országban, valami eltörött, valami, amit nem lehet többé összedrótozni... Gátsz akadás a lelkekben! A magyar vér kicsapott és új medrekbe tér... ezt nem állítja meg senki, ezt nem hozza vissza senki... Ez a nép már nem az, aki tegnap volt és holnap még inkább eltávozik önmagától... Hová jut még? Nem tudom. Senkisem tudja, Kossuth

sem... A főherceg azt mondja: Mohács népe! Kétségbeejtő! Én csak egyet tudok: minden vetésem el fog pusztulni!

CRESCENCIA. Édes, drága uram!

SZÉCHENYI. Crescence, én azt hiszem: nagy bűnös vagyok!

CRESCENCIA. István, hogy mondhatsz ilyet?

SZÉCHENYI. Szörnyű dolgot műveltem ezzel a szerencsétlen néppel... Fölráztam álmából, útnak indítottam és most, midőn az örvény felé tántorog, nem tudok rajta segíteni...

CRESCENCIA. Te most ideges vagy, de majd meg fogsz nyugodni és akkor — és akkor megint jó lesz minden...

SZÉCHENYI. Honnan jött reám az a vakmerőség, honnan az az örülség, hogy bele kell kontárkodnom a Gondviselés dolgába?

CRESCENCIA. Lásd, István, hiszen egyikünk se tudja, mit hoz a jövőendő.

SZÉCHENYI. Tűz és vér — pusztulás és halál... És mindenért engem fognakátkozni a magyar anyák!

CRESCENCIA. István, jó volna hazamennünk!

SZÉCHENYI. Mit kell tenni — ? Az emberek mindenről beszélnek, csak arról nem... Mit kell tenni — ? *A táncteremből vidám zene.* Itt táncolnak és mulatnak! Megkapni a vészharang kötelét és rángatni, rángatni, — mindenki jöjjön, mindenki siessen, mindenki segítsen... Hogy állja meg az ember, aki magyar ember és becsületes ember, hogy állja meg, hogy meg ne örüljön?!

CRESCENCIA. Menjünk haza!

Előbbiek, nádor és Leontine.

A táncterem ajtaja megnyílik, a nádor jön Leontineval.

NÁDOR. Egy bús rejtélyen töröm a fejemet.
Melyik a világ legprédább népe?

LEONTINE. Nevet. Sejttem, a magyar, bár nem tudom, miért?

NÁDOR. Egy pillantást vet Széchenyire, aki dúlt arccal, tág szemekkel, mereven és idegenül áll ott. Mert szegény és mégis porba tiporja az aranyat!

— Függyöny. —

NEGYEDIK FELVONÁS.

Széchenyi dunaparti lakása. Nagy szoba, ablakok a Dunára. Az ablakon át a Lánchíd látható. Főbejárat jobbfelől. A baloldalon két ajtó, amelyek közül az egyik Széchenyi szobájába vezet. A két ajtó közt secretair a fal mellett. Nagy asztal székekkel. Az asztalon, amely zöld posztóval van leterítve, téntatartó, azonkívül könyvek, hirlapok és tervrajzok halmaza. Idő: 1848 őszén.

Crescencia, Béni.

CRESCENCIA. A secretair előtt ül és levelet ír.

BÉNI. Huszárlibériában, a levelet várja. Szünet után. Nincs itt sötét, kezit csókolom?

CRESCENCIA. Tovább ír. Eleget látok. Szünet után fölkel, a levelet borítékba teszi. Ezzel menjen el Balogh doktor úrhoz. Ha otthon van, akkor várja meg a választ... Kívül csöngetés. Nézze meg, ki az?

BÉNI. Visszajön. Szánthó úr, a cenki káplán van itt.

CRESCENCIA. Jöjjön, jöjjön be!

BÉNI beereszti a káplánt, maga elmegy.

Crescencia, Szánthó.

SZÁNTHÓ. Dícsértessék a Jézus!

CRESCENCIA. Isten hozta, tisztelendő úr. Mi ujság odahaza Cenken?

SZÁNTHÓ. Élünk és nem tudjuk, mi történik a világban.

CRESCENCIA. Örüljenek, hogy nem tudják. Szépen virágoztak az idén az öreg hársfák?

SZÁNTHÓ. Mérföldekre hordta a szél a szagot.

CRESCENCIA. Oh, de jó volna ott lenni! A szemet törli. Szünet után. Mikor jött fel Pestre?

SZÁNTHÓ. Tegnap reggel.

CRESCENCIA. Már tegnap és nem mutatta magát? Pedig az uram beszélni akar önnel.

SZÁNTHÓ. Az országházban voltam, azt hittem ott találom a kegyelmes grófot.

CRESCENCIA. Napok óta nem jár az ülésekre... Kissé ideges, de ez nem komoly... ő nem beteg...

SZÁNTHÓ. Nem csodálom, hogy a kegyelmes úr ideges, — itt nagy események történnek... Két nap óta annyit láttam... A levegő itt csupa tűz és a föld remeg az emberek talpa alatt...

CRESCENCIA. Az uram a cenki plébánia dolgában akar önnel beszélni... Mikor meghalt a szegény öreg főtisztelendő, mindjárt mondta, hogy önt fogja presentálni a püspöknek...

SZÁNTHÓ. Kegyelmes asszony, nem vagyok én méltó ilyen kegyre...

CRESCENCIA. Ugyan már! Az uram szereti önt. Ön higgadt és szelid lelkű ember. Nem törődik a politikával.

SZÁNTHÓ. Attól félek, a miniszter úr, a mi szeretett földesurunk, külön embernek tart engem, mint amilyen vagyok. Én ember vagyok, magyar ember, — és bennem is meg vannak mind a gyöngeségek és szenvedélyek, amelyek ma lázban tartják a magyarság lelkét...

CRESCENCIA. Majd beszéljen az urammal... De most már nem vezetem be, a miniszter társait

várja ... Idejönnek, mert tudják, hogy az uram nincs egészen jól —, nem komoly, de azért jobb, ha itthon marad ... Most menjen, tisztelendő. Egy óra múlva visszavárom! De biztosan jöjjön!

SZÁNTHÓ. Meghajol, el.

Crescencia az ablakhoz lép és fáradtan kinéz az esti alkonyba.

Crescencia, Béni, majd Balogh.

BÉNI. Kezit csókolom, itt van a doktor úr!

CRESCENCIA. Már —?!

BÉNI beengedi a doktort, maga kimegy.

CRESCENCIA. Gyorsan hozzálép, kezét ad. Üljön le, kérem.

BALOGH. Fojtott hangon. A kegyelmes úr?

CRESCENCIA. Balra mutat. Benn van ...

BALOGH. Az éjszaka milyen volt?

CRESCENCIA. Nem jó. Alig aludt valamit. Hajnalig égett nála a lámpa, addig mindig járt-kelt. Csak napfölkeltékor pihent le egy keveset.

BALOGH. Nyugtalan mostanában?

CRESCENCIA. Igen — azaz: időközönként. Néha szörnyű izgalom vesz rajta erőt, főleg olyankor, ha híreket hoznak a szerb lázadásról ...

BALOGH. Még mindig az önvád?

CRESCENCIA. Mindenért magát okolja. A délvidéki vérengzésekért és a pesti zavarokért is ... Mint egy új Atlasz, vállára akarja venni a világ minden nyomorúságát. El lehet azt bírni?

BALOGH. És — bocsásson meg! — de ezt tudnom kell; ő mindig ura önmagának? Mivel Crescencia nem érti. Ugy értem: mindig logikus az, amit mond?

CRESCENCIA. Igen. Amennyire én meg tudom ítélni. Csak az a nagy érzékenysége és a lelki-furdalások... *Gondolkozik.* Néha úgy beszél, mintha bele látna a jövőbe — évekkal előre...

BALOGH. Baj, hogy miniszteri tárcát vállalt... így nem jut pihenéshez... ezt jó lett volna megakadályozni...

CRESCENCIA. Megakadályozni? Nem ismeri Széchenyit. Ha ő azt hiszi, neki kötelessége valamit megtenni... *Elhallgat.*

BALOGH. De hiszen a kegyelmes úr nem bizik az alkotmányos rendszer jövőjében... legalább ennek a mai rendszernek a jövőjében. Nekem mondta, hogy csakhamar minden össze fog omlani... miért ment be mégis a kormányba?

CRESCENCIA. Önnek megmondom, ön jóbarátunk. Bement, mert Kossuth is ott van. Őt annyira veszedelmes embernek tartja, hogy nem meri magára hagyni... Mindenütt ott akar lenni mellette, látni akarja, mit csinál...

Széchenyi szobájából kalapácsütések hallhatók.

BALOGH. Ez micsoda?

CRESCENCIA. Ládákat szegez, már reggel óta.

BALOGH. Ő maga?

CRESCENCIA. Nem engedi, hogy valaki segítsen neki... Az írásait és jegyzeteit rakja el... Könyveket is csomagol...

BALOGH. Ez nagyon szokatlan dolog... Feltűnő... mit mond ő? Miért teszi?

CRESCENCIA. Pest nem biztos hely, mondja. Lehet, hogy ágyúzni fogják a várost...

BALOGH. Ágyúzni, azt mondta? De ki ágyúzná? Csak nem hiszi a kegyelmes úr, hogy a szerb fölkelők idáig feljönnek?

CRESCENCIA. Pesten forradalom lesz és a császári csapatok harcolni fognak a forradalmárokkal...

BALOGH. A mi császáruk csapatai? *A kalapálás elhallgatott.* Már abbahagyta... Vajjon bemehetnék most hozzá?

CRESCENCIA. Be akar menni?

BALOGH. Hetek óta állandóan figyelem, az anyagot már rendeztem és megbeszéltem két kollegámmal... semmit sem akarok elmulasztani... de még néhány pótló megfigyelésre volna szükségem, hogy megcsinálhassam a végleges diagnózist...

CRESCENCIA. Doktor, ugy-e, ez nem... *Nem meri kimondani.* Ugy-e, ez csak idegesség? Nagyfoku idegesség, de meg fog gyógyulni...?

BALOGH. Reméljük — igen! — semmi okunk, hogy pesszimisták legyünk...

CRESCENCIA. Megyek, bejelentem önt... *El. Egy idő múlva visszajön, suttogó hangon.* Menjen be, szívesen látja! *Balogh az ajtó felé indul.* Doktor úr! István önt mindig a másik ajtón szokta kiereszteni — a lépcsőházba... Azt hiszem azért, hogy ne beszélhessen velem... Nem szereti, ha a betegségével foglalkozom. Pedig én nagyon szeretném tudni, milyen benyomást tesz önre...

BALOGH. Én innen hazamegyek, ott két kollegám vár... Velük szeretném megbeszélni... Ha végeztem velük, megint visszajövök...

CRESCENCIA. És mindent elmond nekem? Ugy-e mindent?

BALOGH. Mindent, kegyelmes asszony. Meghajol és halk kopogtatás után benyit az ajtón.

Crescencia, Béni, majd Batthyány.

Béni két égő karosgyertyatartót állít az asztalra s azután elmegy.

BATTHYÁNY LAJOS. Gyors léptekkel bejön. Jó estét! Kezet csókol. Nagy izgalomban lát, édes Crescencia, az egész világ megbolondult, die Welt ist ein Irrenhaus! — beszélhetek Stefivel?

CRESCENCIA. Igen, hiszen önöket várja...

BATTHYÁNY. Én szándékosan jöttem korábban. Óvatosan. Mielőtt még Kossuth itt lesz...

CRESCENCIA. Kérem, Batthyány, Stefi nagyon ideges, neki kiméletre... *Hirtelen elhallgat.*

Crescencia, Batthyány, Széchenyi.

SZÉCHENYI. Belép. Miféle katonák azok a vörössipkások, akik az utcán járnak...

BATTHYÁNY. Vörössipkások? Nem tudom... Azaz dehogy nem! A kassai nemzetőrök, a Vítálsz legényei... A rácok ellen vonulnak...

SZÉCHENYI. A király katonái a vörössipkások?

BATTHYÁNY. *Keserűen.* Mindenki a király katonája. A rác is, aki a Bánságot dúlja, a nemzetőr is, aki ellene masiroz...

CRESCENCIA. Én megyek — a szobámban leszek, ha netán szükség lenne valamire... *Széchenyire néz — el.*

Széchenyi, Batthyány.

BATTHYÁNY. Hát kérlek, nem jó hírek, nagyon rossz hírek... Hiába volt minden: az az ember mégis a nyakunkra nőtt... Azt hiszem, most már

elérkezettnek látja az időt, hogy megreszkirozza a maga tigrisugrását... A mi egész számításunk hibás volt... Kezdetől végig... Ráerőszakoltuk a pénzügyminiszteri tárcát, azt képzeltük, így skartba tesszük... Egy pénzügyminiszter, akinek nincs pénze — canis a non canendo — biztosra vettük, hogy népszerűtlen lesz, lejárja magát... A számítás hibás volt — wieder einmal die Rechnung ohne dem Wirt gemacht! — ő a pénzügyi tárca mellett ráér mindennel törődni, — tulajdonképpen ő a miniszterelnök, nem én; ő a külügyminiszter, nem Esterházy; ő a hadügyminiszter, nem Mészáros... Amellett gyártja az új törvényjavaslatokat, ontja az ujságcikkeket, utazik, szónokol, agitál, — az egész ország teli van vele, a nemzet tőle vár orvosságot minden nyavalyára, az országgyűlés fascinalva van tőle. Szóval: amitől féltünk, az már be is következett, benne vagyunk a Kossuth-diktatura kellő közepében. Ma beszéltem Esterházyval. Abban állapodtunk meg, hogy elég volt! Most már nyíltan szembefordulunk vele. Neked is velünk kell tartanod... Nyíltan és férfiasan! Ezentúl ő szemben fog állani a minisztertanács többségével. Megtagadjuk az összes eszközöket az ő kalandorpolitikájától. Vagy aláveti magát a többség akaratának, és akkor nem veszedelmes többé, vagy pedig renitens, de akkor megsérti az alkotmányt. Ő most Scylla és Charybdis közt vitorlázik, az egyik föltétlenül elnyeli.

SZÉCHENYI. Nem fog sikerülni!

BATTHYÁNY. Miért nem?

SZÉCHENYI Ő olyan, mint az orkán: látod merre jár, látod hogyan pusztít, de lefogni, elnyomni nem tudod.

Előbbiek, Kossuth, Tanácsos.

KOSSUTH. *Mögötte a Tanácsos, az utóbbi irat-táskával, belépnek. Kossuth megáll, mire a két jelenlevő feláll. Kézfogás.* Magammal hoztam a Tanácsos urat, hogy felvilágosításokkal szolgáljon némely kérdésekben. *Tanácsoshoz.* Öexcellenciájukat érdekelni fogják a beérkezett jelentések. Először a temesvárit kérem!

TANÁCSOS. Vukovics Sebő kormánybiztos úr a szerb lázadásról. Báró Rukavina, a temesvári katonai parancsnok és báró Blomberg ezredes kijelentették a kormánybiztos úr előtt, hogy ők a délvidéken folyó harcokban neutrálisak maradnak.

KOSSUTH. Neutrálisak! Ölik a király népét — és a király tábornokai neutrálisak óhajtanak maradni! Tovább!

TANÁCSOS. Megállapítást nyert, hogy a szerbiai és montenegrói martalócokkal megerősödött szerb sereg, amely a határvidéket pusztítja, Mayerhofer és gróf Nugent cs. kir. ezredesek kommandója alatt áll.

KOSSUTH. A vérszomjas csordát cs. kir. törzstisztek vezetik! Az asszonycsonkítókat és gyermekégetőket!

BATTHYÁNY. De hát biztos az?

TANÁCSOS. Három különböző forrásból kaptuk ugyanazt a hirt. Itt van még a zágrábi E. F. jelzésű megbízott jelentése. Horvát- és Szlavonországban fokozott erővel folyik a katonai toborzás és fegyverkezés. Jellachich bán környezete uton-utfélen híreszteli, hogy „a császár ellen föllázadt“ magyarok fővárosát készülnek megszállani.

KOSSUTH. Hát hiszen csak jöjjenek!

BATTHYÁNY. Megbízható ember jelentése ez?

TANÁCSOS. Eddig mindig megbízható volt, kegyelmes uram.

KOSSUTH. De hiszen a horvát fegyverkezés egészen nyilvánosan folyik, Jellachich ugyan nem titkolózik! Aki nem restel leutazni Zágrábba, a maga szemével láthatja.

TANÁCSOS. Az erdélyi törvényhatóságokból tömegesen érkeznek a panaszok az utazó agitátorok ellen, akik az oláh népet lázítják.

KOSSUTH. Az első balázsfalvi gyűlésen az oláhok még velünk voltak, azóta azonban a feketesárga Ságuna püspöknek sikerült őket ellenünk uszítania. A vak is látja, ebben az őrvjögésben rendszeresség van. Hogy mi a célja mindennek, arról felvilágosít egyik bécsi megbízottunk jelentése. Itt van a zsebemben! Az osztrák kormány a tegnapelőtti minisztertanácsban egyhanguan állást foglalt a mi márciusi törvényeink revíziója mellett, mivel Ausztria a külügyet, a hadügyet, a pénzügyet és vámügyet semmiképpen nem bocsáthatja ki a kezéből.

BATTHYÁNY. Nem bocsáthatják ki a kezükből! Ezek a fickók úgy beszélnek, mintha mi nem is a király, hanem az ő jobbágyaik volnánk!

KOSSUTH. *Tanácsoshoz.* Van még valami?

TANÁCSOS. Még csak Liptó megye panasza — tót izgatások miatt.

KOSSUTH. Köszönöm. Azt hiszem, a tanácsos urat nem kell tovább fárasztanunk?

TANÁCSOS. *Összeszedi írásait, mélyen meghajol, el.*

Széchenyi, Batthyány, Kossuth.

KOSSUTH. Rendszeres összeesküvést szerveztek Magyarország ellen. Ez kétségtelen! Mind a négy világtájon ellenségeket támasztanak nekünk, hogy vérbe és gyalázatba fojtsák a mi alkotmányunkat. És hogy kényelmesebbé tegyék a hóhérok munkáját, már eleve lefegyverzik a nemzetet és Itáliába vezénylik a magyar csapatokat.

BATTHYÁNY. Ezt nem akadályozhatod meg! A csapatok fölötti rendelkezés királyi felségjog.

KOSSUTH. Vajjon a véres és gyalázatos dolgok, amelyek most a Bánátban történnek, öfelsége tudtával történtek-e?

BATTHYÁNY. Erre gondolnunk sem szabad, — mindezek az ausztriai kormány lelkét terhelik!

KOSSUTH. Ha az ausztriai kormány a király ellenére is keresztül tudja erőszakolni az akaratát, akkor nem a király, hanem a kormány az, aki Itáliába akarja küldeni a magyar csapatokat!

BATTHYÁNY. Bocssáss meg, ez szófizma! Ha renitensek leszünk a csapatok dolgában, akkor nyíltan forradalmi térre léptünk.

KOSSUTH. Torkunkon az illyr handsár — és mi rakjuk le a fegyvert?

SZÉCHENYI. Igenis, rakjuk le a fegyvert! Vessünk véget a játéknak, amely itt már évek óta a forradalom gondolatával folyik. A magyar nép nem akar forradalmat. *Kossuthhoz.* Gyávaság, ha így beszélek? Lehet — nem bánom! — én készségesen magamra veszem a gyávaság vádját, ha ezzel megmenthetem szerencsétlen népünket a vérfürdőtől. Rakjuk le a

fegyvert, nem az ellenség, hanem a magyar király előtt. Mert ha tovább folyik ez a zavaros játék — játék a szavakkal, játék az érzelmekkel, játék a tűzzel — ha tovább mimeljük azt a büszkeséget és harcvágyat, amelyet nem érez senki, ha tovább fitogtatjuk azt az erőt, amely nincs a tagjainkban, akkor elkerülhetetlen az összeütközés.

KOSSUTH. Mi védekező állásban vagyunk, nem keressük az ütközést. Ha mégis bekövetkezik, akkor minden gyalázat Ausztriáé és minden dicsőség Magyarországé lesz!

SZÉCHENYI. Dicsőség? Legjobb esetben csak dicsőséges bukásról lehet szó. Az összeütközés Magyarországot megsemmisítő vereségéhez fog vezetni.

KOSSUTH. Az igazságot nem lehet leverni! Az ártatlanságnak nincs mitől félnie!

SZÉCHENYI. Nincs? A farkas mindennap szét-tépi a bárányt. Ha Ausztria maga nem bír velünk, akkor föl fog támadni a régi szent szövetség. Az orosz cár nem tűri, hogy a rab Lengyelország mellett független Magyarország támadjon.

KOSSUTH. Én az ellenkezőjét hiszem: az orosz politika örülni fog az ausztriai ház gyöngülésének.

SZÉCHENYI. *Kifakad.* Mért nem akarjátok megérteni a szörnyű félelmet, amely a bensőmet összeszorítja? Te kevélyen beszélsz egy szegény és aláztos nép nevében. Egyáltalában: a politikusok és a juristák nálunk mindig harciasabbak, mint a katonák! Ezekből a zengő szavakból szenvedés és pusztulás fakad. Árvák és özvegyek... Nyomorékok és halottak...

KOSSUTH. Van idő, mikor áldozatokat kell hozni a hazáért.

SZÉCHENYI. Ki a haza? Mi a haza? A föld, a hegy, a víz? Hát nem az ember? Nem a magyar emberekben kell szeretnünk a hazát? Ezt a gyönyörű, vidám, magyar ifjúságot, amely teli van étellel és reménységgel, ezt akarod az ágyuk torka elé hajszolni? És miért? Mert nem birsch a gögöddel! Én egy megtört ember vagyok... Minden bernlik, sülyed, hulladozik körülöttem... Lehet, hogy ez a megőrülés... Huszonhárom évvel ezelőtt útnak indítottam a nemzetet, de ha tudtam volna, hogy az út a vágóhídhhoz vezet, bizony százszor is megátkoztam volna az órát, amelyben magyarnak szült az édesanyám.

BATTHYÁNY. *Kossuthhoz, nyomatékkal.* A csapatok engedelmeskedni fognak a király parancsának. Az összes miniszterek így kívánják, te egyedül maradsz az oppozícióddal.

KOSSUTH. Nem maradok egyedül, az egész nemzet *egy* velem az oppozícióban. Hogyan? Mi magunk fegyverezzük le a nemzetet, mi magunk szolgáltatassuk ki a bécsi hóhérnak? Nem, itt nem lehet már szó lefegyverzésről! Acélpengével a kezünkben várjuk, mit hoz a jövő. Nem félünk az orosz rabszolgák százezreitől, de a pokol kapuitól sem. Urak, gróf urak, vegyétek tudomásul: a magyar csapatok nem mennek Itáliába. A loyaltási komédia véget ért. Miniket csak *egy* szempont vezet: a nemzet élete és becsülete! Ennek kedvéért mindent megteszünk, semmitől sem riadunk vissza. A csapatok nem mennek Itáliába! A nemzetgyűlés tiltja, a tisztok esküvel és írással

fogadták, hogy itt maradnak, a haza védelmére!
Elmegy.

Széchenyi és Batthyány, majd Béni.

SZÉCHENYI. Pest oda van. Száguldó csapatok dúlnak szét mindent, mit építénk. Ah! az én füstbe ment életem! Az ég boltozatán lángbetűkkel vonul végig a Kossuth neve, — flagellum dei!

BATTHYÁNY. A lánc elszakadt, a démon elszabadult — ez a forradalom. Most már látom, te igazat beszéltél: romok és hullamezők felé rohanunk!

SZÉCHENYI. És valami felé, ami ezeknél is rosszabb.

BATTHYÁNY. Van még rosszabb is?

SZÉCHENYI. Van: az örökéletű bizalmatlanság. Bizalmatlanság nemzet és dinasztia között, bizalmatlanság nemzet és nemzetiségek között. Ez a bizalmatlanság ki fogja szívni csontjainkból az erőnket, le fogja csapolni a vérünket, mocsárrá fogja változtatni lábunk alatt a talajt, szét fogja mállasztani a birodalmunkat.

BÉNI. *Belép, tálcán levelet hoz, Batthyányhoz.*
 A kegyelmes herceg Esterházy jágerja hozta.

BATTHYÁNY. Nekem? *Föltépi a levél borítékát.*
Béni kimegy. Hát ez mi? Esterházy Pali lemond a külügyminiszerségről... Persze, ha ezzel el volna intézve a dolog! Hallgasd csak, kérlek! *Olvas.* „Ajánlom, kövesd te is a példámat, még ebben az órában, holnap már késő lesz. Mondj le a miniszterelnökségről, utazz külföldre és maradj távol Magyarországtól, amíg el nem vonult a fürgeteg. Ha itthon maradsz, biztos, hogy áldozata léssz, magával fog sodorni...”

Az asztalra dobja a levelet. Esterháznak mindig véres álmai vannak... Nem tudom, hogyan érti ezt: „Magával fog sodorni“? Engem sem erőszakkal, sem csellel nem lehet olyan táborba sodorni, amely nem a királyom tábora. Egy Batthyány nem csinál forradalmat... De le fogok mondani — egyebet nem lehet tennünk... El is fogok utazni, — nem ma, nem is holnap, — majd ha elvégeztem a legfontosabb dolgaimat... Kezet nyújt Széchenyinek. Akármi lesz is, mi a királyunk mellett állunk... El.

*SZÉCHENYI. Magában. A párbaj véget ért. El-
estem. Mi segíthetne még? Egy hordó puskapor...
Kettő — akkor talán igen...*

Széchenyi, Szánthó.

*SZÁNTHÓ. Belép, vörössapkás egyenruhában,
megáll.*

*SZÉCHENYI. Egy ideig némán nézi. A király
katonája ön?*

SZÁNTHÓ. Én a magyar nemzet katonája vagyok.

*SZÉCHENYI. A királya ellen fegyverkezik a ma-
gyar nemzet?*

*SZÁNTHÓ. Kegyelmes uram — én Szánthó va-
gyok...*

SZÉCHENYI. Fölriad. Ki az?

*SZÁNTHÓ. A cenki káplán... A volt káplán...
Szünet. A kegyelmes urat meglepi a katonaruhám...
de hát mennem kell, mindenkinek mennie kell...
odalenn a szerbek asszonyokat, gyerekeket ölnek, —
magyar gyerekeket! — a császár katonái pedig nézik
őket — a katonák „neutrálisak“, — hát akkor nekünk
kell mennünk... mindnyájunknak...*

SZÉCHENYI. Önt is viszi, önt is? Önt, aki olyan szelid, olyan nyugodt volt, viszi a nagy düh, a keserű, a forró vihar? Akkor hát nincs mentség. Ez még sokkal erősebb, sokkal mélyebben szántó, mint hittem... akkor minden hiábavaló...

SZÁNTHÓ. Az ember föltesz magában valamit, azt mondja: semmi közöm a testekhez, semmi közöm a testi vágyakhoz és félelmekhez, — én a lelkeknek élek... de aztán egyszerre: asszonyokat ölnek, gyerekeket, magyar gyerekeket, — nem, ezt nem lehet misékkal és imádságokkal eligazítani...

SZÉCHENYI. El lehetne még igazítani... El lehetne...

Kivülről egy vonuló katonai csapat dobolása, később trombitálása hallatszik. A vonulás a felvonás végéig mindig tart.

SZÁNTHÓ. Látható izgalommal. Ezek a mieink... Tízezer ember, — most mennek a hajókra... a Bánátba indulunk.

SZÉCHENYI. Mohács népe! *Szünet.* Ön katona, káplán úr... Ön tudna nekem puskaport szerezni...

SZÁNTHÓ. *Csodálkozva.* Puskaport —?

SZÉCHENYI. Két hordó kellene... Két hordó elég... A lánckamrába kell tenni, akkor szétveti az egész hidat.

SZÁNTHÓ. A hidat, a Lánchidat?

SZÉCHENYI. *Titokzatosan.* Mindennek a híd az oka... Ott kezdődött a baj... Ha elpusztítanók a hidat — akkor megszakadna a gondolatok metafizikai kapcsolata, az okkal megszűnnének a következmények is... Beszélt ön dr. Balogh Pállal? Ugy-e, azt mondta, örült vagyok?

SZÁNTHÓ. Szent Isten, irgalmazz nekünk! Összeszukulcsolt kezekkel, ijedten nézi Széchenyit. Kívülről az elvonuló csapat a Kossuth-nótát énekli. Káplán izgatottan az ablakhoz siet. Ezek ők! A kassaiak! Az én embereim... Mennem kell! A jó Isten segítse meg kegyelmes uramat és segítse meg szegény magyar hazánkat. *El.*

Az ének még tart.

Széchenyi, Béni.

Béni. Belép, nyugodt, mint mindig. Balogh doktor úr van itt.

SZÉCHENYI. Balogh? Ő tudja, mit jelentenek az én szörnyű, véres álmaim... de ő nem akar szólni...

BÉNI. Azt mondta, jelentsem a kegyelmes asszonynak...

SZÉCHENYI. A kegyelmes asszonynak? Jól van... Itt szokta fogadni... hát jelentsd, — majd én — körülnéz. Csak jelentsd... A szoba ajtajához lép, de állva marad, a kezével a kilincsen.

BÉNI. Benyit Crescencia szobájába.

Előbbiek, Crescencia.

CRESCENCIA. Kilép. Ebben a percben Széchenyi gyorsan és nesz nélkül bevonul a szobájába. Az ajtót csak betámasztja.

CRESCENCIA. Menetközben. A miniszter urak már elmentek?

BÉNI. Már jó ideje. Először Kossuth kegyelmes

úr, később gróf Batthyány... *Kinyitja a főbejárat ajtaját, kiszól.* Tessék!

Balogh belép, Béni kimegy.

Crescencia, Balogh.

CRESCENCIA. *Halkan.* Nos, doktor? Baj van?

BALOGH. *Feszengve.* Azt hiszem, most már tiszta képem van...

CRESCENCIA. Baj van?

BALOGH. Nincs ok, hogy kétségbeessünk, de az állapotota komoly — nagyon komoly... A fő az, hogy gyorsan intézkedjünk, a kegyelmes úr nem maradhat itt, itt napról-napra újabb izgalmak rohanják meg... valami csendes helyre kellene vinni... Magyarországon kívül, hogy távol legyen a politikai küzdelmektől... nyugodtan kell élnie, persze orvosi felügyelet alatt... *Növekvő zavarral.* Azt hiszem, találtam is ilyen helyet... nem tudom, a kegyelmes asszony helyeselni fogja-e? *Szünet.* Bécs mellett van...

CRESCENCIA. *Bizonytalan hangon.* És mi a neve?

BALOGH. Döbling.

CRESCENCIA. *Fölríad, de mindig fojtott hangon.* Döbling? Hiszen az — — Jézus Mária! *Sirva fakad.* Döbling...

BALOGH. Nincs ok, hogy kétségbeessünk...

CRESCENCIA. Döbling!

BALOGH. Persze, a név, — de abból még semmi sem következik...

CRESCENCIA. De hát hogyan mondjuk meg neki? Döbling! Ha nem akar menni... Ki mondja meg neki?

BALOGH. Ha itt marad, akkor hamarosan igen kínos dolgok fognak bekövetkezni...

CRESCENCIA. De ha nem akar menni?

BALOGH. „Oda“ senki sem akar menni...

Előbbiek, Széchenyi.

Az ajtó nesz nélkül megnyílik, Széchenyi belép, látszólagos nyugalommal.

SZÉCHENYI. Jó, hogy itt találom, doktor . . . Ugy érzem, nekem nem jó itt Pesten . . . itt nagyon sok az izgalom . . .

BALOGH. Zavartan. Mindenesetre . . .

SZÉCHENYI. Jó volna elmennem innen, egy csendes helyre, ki az országból.

BALOGH. Van valami hely, ahová a kegyelmes úr szívesen menne?

SZÉCHENYI. Igen — Bécs mellett . . . *Szünet.* Döbling!

BALOGH. *Hang nélkül.* Döbling!

CRESCENCIA. Széchenyihez lép és a vállához támasztja az arcát.

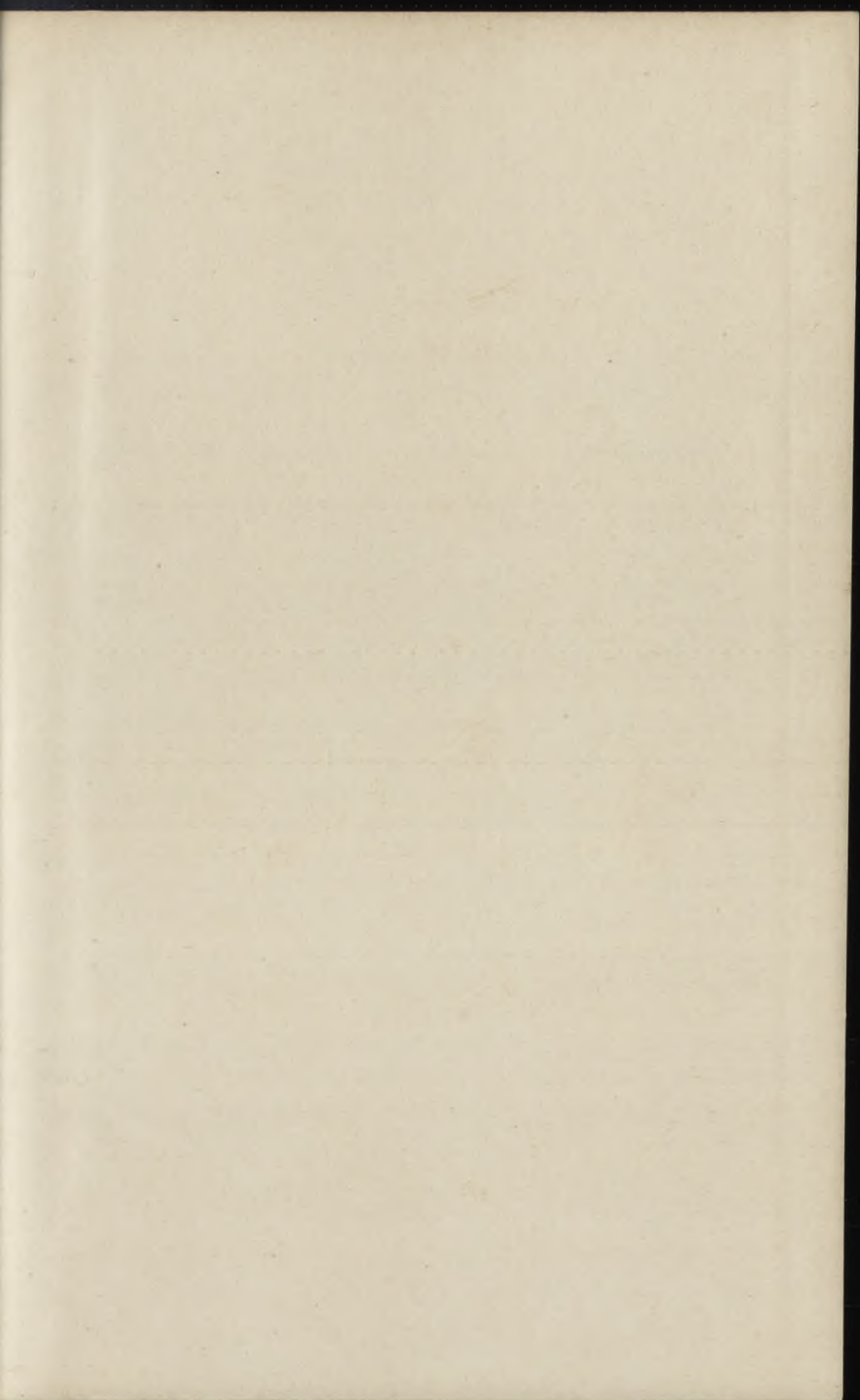
SZÉCHENYI. Én ma utazom, az éjjeli póstával... Ráérne, hogy elkísérjen?

BALOGH. *Megtört hangon.* Kérem, hogyne, ha parancsolja a kegyelmes úr —

SZÉCHENYI. Az olyan helyre orvosi kísérettel kell menni . . .

— *Függöny.* —

UNIVERSITY OF MICHIGAN LIBRARY

HERCZEG FERENC: A HÍD

